NUMMER 37 DONDERDAG 12 SEPTEMBER 1929 29ste JAARGANG

Het Koloniaal Weekblad

ORGAAN DER VEREENIGING „OOST EN WEST"

Vereeniging „Oost en West".

Opgericht 3 Mei 1899.

Gevestigd te 's-Gravenhage, Korte Voorhout 6.

Afdeelingen in Amsterdam, Amersfoort, Apeldoorn, Arnhem, Breda, Deventer, Twente (zetel Enschedé), 's-Gravenhage, Groningen, Haarlem, Leiden, Nijmegen, Rotterdam en Utrecht.

Vertegenw. in Oost-Indië, Suriname en Curaçao.

De Vereeniging „Oost en West" beoogt het onderhouden en versterken van den band tusschen de Europeesche en Overzeesche deelen van het Rijk der Nederlanden, door het bevorderen van hun zedelijke en stoffelijke, gemeenschappelijke zoowel als bijzondere belangen.

Zij neemt derhalve stelling tegen verderfelijke invloeden, die zoowel in Oost-Indië als hier te lande aansturen op een verbreking van het Rijksverband.

Voor zooveel dit binnen haar werkingsfeer ligt, werpt zij daartegen een dam op door de bevordering van al datgene op zedelijk en stoffelijk gebied wat de Overzeesche deelen met het Europeesche onderling verbindt.

Zij bezigt daartoe verschillende middelen:

In de eerste plaats verspreidt zij populaire kennis van ons Overzeesch gebied onder het Nederlandsche Volk door voordrachten, lezingen, tentoonstellingen, enz.

Van de hieronder volgende organen der Vereeniging worde in het bijzonder genoemd het *Koloniaal Weekblad.*

Het Koloniaal Weekblad is een betrouwbare gids en vertolkt mede de in O.- en W.-Indië heerschende rechtmatige gevoelens en verwachtingen, verband houdende met de evolutiën op maatschappelijk en economisch gebied, en geeft een overzicht van de geschriften welke over O.- en W.-Indië, vreemde nederzettingen en verre landen, verschijnen.

Om ons doel te bereiken is moreele en financieele steun onmisbaar; beide worden verleend door toetreding als lid of als begunstiger.

Sluit U dus aan bij de Vereeniging „Oost en West".

's-Gravenhage, September 1929.

Het Hoofdbestuur:

R. ZUYDERHOFF, *Alg. Voorzitter.*
F. VAN PESKI, *Onder-Voorzitter.*
F. H. W. J. R. LOGEMAN, *Lid.*
F. H. A. VAN DER BRUGH, *Alg. Secr.-Penningm.*
} Dagel. Bestuur.

Jhr. Dr. C. G. S. SANDBERG.
M. GARSCHAGEN, Amsterdam.
E. ROODHUIJZEN, Amersfoort.
J. C. BAARS, Apeldoorn.
Mr. J. HUGES, Arnhem.
Breda.
Dr. H. H. ZEIJLSTRA Fzn., Deventer.
Ir. J. D. RUIJS, Enschedé.
J. FRANKE, Groningen.
H. P. DEINUM, Haarlem.
J. A. VAN HAMEL, Leiden.
L. RöPCKE, Nijmegen.
Mr. J. G. HUIJSER, Rotterdam.
H. SOMERMEIJER, Utrecht.

Eenige der bijzondere organen van „Oost en West".

Het *Koloniaal Weekblad* wordt door de Vereeniging uitgegeven en verspreid met het doel een onbevangen oordeel te geven op cultureel en maatschappelijk gebied.

Het *Informatie-Bureau* staat ten dienste van hen die geneigd zijn een werkkring te zoeken, voor zich, hunne kinderen of pupillen in Oost- of West-Indië. Leider: H. J. A. Raedt van Oldenbarnevelt, Oud-Resident, Korte Voorhout 6, Den Haag, Telef. 14519. Bureau van 10 tot 12 uur v.m. en van 2.30 tot 4 uur n.m.

Door de zorg van dit bureau wordt een serie boekwerkjes uitgegeven over Staats- en particuliere betrekkingen in O.- en W.-Indië, alsmede over andere koloniale onderwerpen.

De *Leeszaal* in het gebouw der Vereeniging, geopend van 10 uur voormidd. tot 4.30 u. namiddag voor raadpleging, lezing en inzage van de voornaamste Oost- en West-Indische maand-, week- en dagbladen, alsmede tijdschriften, periodieken en boekwerken op Koloniaal gebied.

Het *Tehuis voor Indische Studenten* voor alle landaarden. Directeur J. C Hietink, Oud-Inspecteur van het Inlandsch Onderwijs, Prins Mauritsplein 23, Den Haag. Telefoon 50752.

Het *Tehuis voor Nederl.-Indische bedienden,* genaamd „Persinggahan". Directeur: F. de Munnik, van Boetzelaerlaan 2, Den Haag. Telefoon 50248. Voor tijdelijk onderkomen, arbeidsbemiddeling, hulp en raad.

Het *Comité voor Opleiding van Indische Jongelieden* (Studie-Commissie van „Oost en West"), samenwerkend met de van Gouvernementswege ingestelde „Voorlichtingscommissie" te Batavia. Inlichtingen worden verstrekt door den Raadsman voor Studeerenden bij het Ministerie van Koloniën, zoomede door den Directeur van het Tehuis voor Indische Studenten voornoemd (Pr. Mauritspl. 23).

De *Commissie voor West-Indië,* onder Voorzitterschap van Prof. Dr. Ph. C. Flu, ter voorlichting op maatschappelijk en cultureel gebied; Korte Voorhout 6, Den Haag, Telefoon 14519.

De *Permanente tentoonstelling* van voortbrengselen op het gebied van N.-I. Nijverheid, Kunstnijverheid en Huisvlijt, in het perceel „Boeatan", Heulstraat 19, Den Haag, Telefoon 14695.

Pres. de Douair. Jhr. O. van Beresteijn—Tromp.

Een textiel snoepreisje langs de Kleine Soenda-eilanden.

Zoo rijk aan indrukken als elke K.P.M.-reis in onze Oost kan zijn, van de reizen op kort traject, zal de kroon toch wel spannen de route van Soerabaja langs de Kleine Soenda-eilanden om Timor heen terug naar Soerabaja.

Vanuit het drukke scheepsgewemel van onze eerste Indische havenstad gaat het door de Straat van Madoera met het sprookjesachtig mooie uitzicht op de bergen van Oost-Java, langs de merkwaardige reeks van eilanden, die, deels geklemd tusschen Java en Zuid-Celebes, anderdeels in slierten samenhangend met de Ambonsche Molukken en het Australische vasteland, behalve bekend zijn om hun van Aziatisch in Australisch overgaanden plantengroei, ook nog de belangstelling der wetenschap trekken door de geologische, zoölogische en ethnologische scheidingslijnen, die er op verschillende plaatsen dwars doorheen gaan. Het merkwaardigst zijn deze eilanden m.i. nog uit cultureel oogpunt, omdat zij door hun ligging van alle zijden onder verschillende cultuur-invloeden hebben gestaan, die als neerslag het mozaïekachtige beschavingsbeeld dezer eilanden hebben achterge-

laten. Daar hebt ge ons eenige Hindoe-kleinood Bali; daar is het veelomstreden Lombok, waar de beschavingen van Hindoe-Baliërs en Mohamedaansche Soembawareezen tegen elkander opgebotst zijn; daar zijn Soembawa en Bima, die sterk onder Makassaarsch-Hindoesche, later Mohamedaansche beschavingsinvloeden hebben gestaan, met hun oude sultanaten, ouder nog dan de thans bestaande Javaansche en Maleische vorstenlanden.

Daar zijn de talrijke eilanden van den Timor-archipel, gestoffeerd met interessante heidensche volksstammen, als daar zijn Endehneezen, Soembaneezen, Savoeneezen, Rotineezen, Timoreezen, Beloeneezen en nog zooveel andere -eezen, waarop ons zendingswerk, zoo Protestansch als Katholiek, zich meer en meer gaat afteekenen. Daar is Portugeesch Timor met de hoofdplaats Dilly, een der enkele resten van het vroegere, groote Portugeesche koloniale rijk in Azië.

Een knooppunt in de reis door den Timor-archipel is onze residentie-hoofdplaats Koepang, een klein, antiek stadje, *ville morte*, in 1613 door ons gesticht en ouder dus dan Batavia, en, nevens vele herinneringen aan ons roemrijk verleden, een bont tafereel biedend van alle volksstammen der omgeving.

Is de reis op velerlei gebied zeer interessant, wie bhept is met genegenheid voor inheemsche weefsels (en daarnaast natuurlijk de zucht om ze te bezitten) — „*Soembanites*" noemde een geestig Timorman deze kwaal — komt oogen en ooren te kort om alles in zich op te nemen. Want de verscheidenheid aan textiele produkten is grooter nog dan die aan landaarden.

Het begint reeds in Boeleleng, waar de alom bekende Fatima aan boord komt en, behalve andere werkstukken van Balineesche kunstvaardigheid, ook wat weefsels bij zich heeft. Meest zijn het bonte ikats in niet altijd mooie aniline-kleuren. De befaamde dubbele ikats van Tengganan heeft zij er meestal niet bij. Als wij een klein roodzijden pakje, dat zij uit den stapel gehouden heeft, te zien vragen, blijkt het een oud, hier en daar reeds gestopt, in goud en zilver uitgevoerd wijnrood brokaatweefsel te zijn, juist een doek zooals wij ons dien voorstellen uit de tijden, toen de Hindoe-beschaving in onzen archipel nog overheerschte. Tegen luttele penningen wordt hij ons eigendom, waarvoor wij, om onze keuze, een dankbaren blik oogsten van Fatima. Zij zucht dan: „zoo maakte men bij ons de doeken van zelfgewonnen zijde twee- en driehonderd jaren geleden. Die kunst verstaan wij niet meer en de zijdeteelt is reeds lang teniet".

Tusschen Bali en den Timor-archipel zou de kunst van het ikatten of „figuurknoopen" niet voorkomen en zouden de zelfvervaardigde weefsels niet belangwekkend zijn.

Deze uitspraak, die langen tijd gegolden heeft, is later gebleken in het geheel niet juist te zijn. De heidensche Doöe Donggo, die het zware bergland bewonen, dat de ruime Bimabaai ten Noorden afsluit, passen wel degelijk, hoewel op zeer bescheiden schaal, het ikatten toe. Waar overigens in Bima en Soembawa het ikatten niet voorkomt, breekt de textiele kunstzinnigheid van Bimanees en Soembawanees zich langs andere textiele siertechnieken baan. Nevens het weven in flottante scheringpatroontjes wordt hier op ruime schaal toegepast het weven met gedeeltelijk wederkeerenden inslag, een techniek, die slechts hier en daar in onzen archipel voorkomt en door den eersten beschrijver ervan, den heer Van Nouhuys, [1]) vergeleken wordt met oud-Peruaansche weeftechniek. De aldus vervaardigde kleurige en sierlijke *salampé's (selendangs)*, hebben een blanken spiegel (middenveld) en doen in hun helle kleuren (meestal rood, paars en geel) warm en gedurfd aan.

Hoewel zij over het algemeen, door de felheid hunner kleurencontrasten, niet in den doorsnee-Europeeschen smaak vallen, zullen zij voor den weefsel-liefhebber, die het warme bloed van den Bimanees er uit voelt spreken, een bron van heerlijk kunstgenot wezen. De doeken worden niet uitsluitend voor eigen gebruik vervaardigd; passagierende reizigers kunnen ze gemakkelijk op den pasar verkrijgen.

Met Soemba begint het echte Timorsche ikatgebied. Dit wordt ons wel duidelijk, als wij vóór Waingapoe, Soemba's hoofdplaats, gekomen, met pakken beladen kooplieden het schip zien opklauteren, evenals te Colombo en te Port-Said, en hun koopwaar zien uitstallen, thans de zoo gerenommeerde Soemba-selimoets. Over het algemeen is onder het gebodene maar weinig goeds.

Slaagt ge er echter in de hulp te verkrijgen van den bij alle Timor-reizigers bekenden veeltaligen Arabier *Bachmid*, dan kunt ge voor betrekkelijk weinig geld heel goede doeken verkrijgen, soms nog van home-spun garen.

Soembaneesch meisje

Er zijn drie soorten Soemba-doeken. Het westelijk deel van Soemba, waarin het landschap Kodi ligt, wordt bewoond door een slag Soembaneezen, dat in uiterlijk en taal veel overeenkomst heeft met Bimaneezen. Hun weefvoortbrengselen, ikatdoeken in bruin met helderblauwe geometrische figuren uitgevoerd en in de wandeling Kodi-doeken genoemd, staan apart, worden weinig verhandeld en zijn dus weinig bekend. Voorts wordt op Waingapoe zelf geïkat op een schering van tokogaren in banen van verschillende kleur. De doeken zijn bont en kunnen evenals de op dezelfde wijze vervaardigde doeken van Oikoesi (de Portugeesche enclave in Nederlandsch-Timor) alleen aftrek vinden onder het Inlandsche kooppubliek, tenzij misschien te eeniger tijd die bonte lappen, eventueel in andere kleurcombinaies, als omslagdoek, wat niet zou misstaan, in Europa gelanceerd kunnen worden.

De meest bekende Soemba-doeken zijn wel de geikatte selimoets van Midden- en Oost Soemba. Volgens den heer Nieuwenkamp [2]) wordt hier niet overal geïkat, doch slechts in een twee uren gaans breede kuststrook. Is dit wellicht een aanwijzing, dat het ikatten hier nog niet lang geleden moet zijn ingevoerd? Van een oudere textiele versiering, nl. die middels flottanten suppletoiren inslag, eenige jaren geleden door den heer Goslings als een vernuftige versieringswijze beschreven, [3]) worden geen werkstukken verhandeld. Deze versieringswijze is veel bewerkelijker en geeft niet die helderkleurige resultaten, welke de Soembanees met ikatten en het gebruik van aniline-verven zoo snel kan bereiken, om welke reden zij in het ikatgebied grootendeels, zoo niet geheel is prijsgegeven. Daarmede is het met plantaardige kleurstoffen verkregen steenrood der oude doeken, thans nog voorkomende op de ook al zeldzamer wordende ouderwetsche weefsels van Midden-Timor, gedoemd te verdwijnen, wat menig vriend der Indonesische textiele kunst zal bejammeren.

Het begrip, dat tijd geld is, begint al aardig door te dringen in het achterlijke Soemba. Men verbeuzelt er niet zoo graag meer zijn tijd met het spinnen van garen, doch koopt dit liever kant en klaar in de Chineesche toko, evenals de snelwerkende aniline-kleurstoffen, daarmee heel wat tijd uitwinnende, die thans aan het ikatten en weven zelve besteed kan worden. Nu nog wat verbetering in de primitieve weefmethode en aanwending van de snellere, meer houdbare en in meer kleuren gesorteerde naphtol-verven (die de afdeeling Nijverheid van het Departement van L., N. en H. voor dit doel in voorraad heeft) en wij kunnen zeggen, dat de Soemba-ikatweefkunst, met behoud van haar karakter van volkskunst en handwerk, zich geheel heeft aangepast aan moderne eischen.

Droevig is het voorwaar, dat het oude afsterft, de oude sierweefkunst en de bereiding der oude

1) J. W. van Nouhuys. Iets over Indische en oud-Peruaansche weeftechniek, Ned.-Indië Oud en Nieuw, 3e jaargang, pag. 33—37.

2) Ned.-Indië Oud en Nieuw, 7e jrg., pag. 309.
3) Ned.-Indië Oud en Nieuw, 5e jrg., pag. 228 e.v.

kleuren door het heengaande geslacht in het graf wordt meegenomen. We moeten echter het jonge geslacht ook een goede kans geven zich op eigen wijze in sierkunst te uiten en daarom behoort het ons tot groote vreugde te stemmen, dat een volkssierkunst als het ikatten zich regenereert en aan nieuwe tijden aanpast, zich nieuwe ontwikkelingsbanen opent. Echter zouden, vóórdat het te laat is, de oude weef- en verfwijzen [4]) nauwkeurig onderzocht en uitvoerig beschreven en vastgelegd behooren te worden. Dit wordt dan een authentiek document van cultuurhistorische waarde, een nasla-werk voor het nageslacht, dat bovendien in de toekomst heel wat napluizerij, meeningsverschil van deskundigen en onzekerheid voorkomt. Men zie slechts hoe reeds thans deskundigen op textielgebied aan de hand van de in musea geborgen produkten van Indonesische weefkunst zich het hoofd breken: of zekere doeken „kam- of niet-kamweefsels" zijn en op welke wijze de een of andere bijzondere versiering kan zijn verkregen? Het onderzoek behoort uiteraard niet beperkt te blijven tot Soemba, doch zou zich dienen uit te strekken over het geheele veld der Indonesische textiele kunsten, in de eerste plaats der sierweeftechnieken en van het ikatten.

Behalve dat voor export minder nauwkeurig werk wordt geleverd (een moeilijk geheel te voorkomen euvel), en dat slechte kleurstoffen worden gebezigd (hetgeen is te verbeteren) kleeft er aan de nieuwe Soemba-doeken vaak nog een derde hinderlijk aesthetisch gebrek: het voorkomen van geheel uit de harmonie vallende Westersche motieven als soldaten, stoombooten en vlaggen-vasthoudende heraldische leeuwen. Gelukkig worden er ook wel andere doeken gemaakt, die zich houden aan de oude versieringsmotieven. De alleroudste motieven: mannetjes, doodskoppenboomen e.d. geraken in onbruik en worden vervangen door afbeeldingen van herten, paarden, kreeften, visschen en slangen, wat naar ons aesthetisch gevoel den doeken wel ten goede komt. Het zijn deze groteske dierenfiguren, nevens de heldere, bont naast elkaar liggende kleuren, die het meest tot den Europeeschen smaak spreken. Wat een warmte straalt er bovendien uit die doeken! Ziet hoe naturel verloopt in rood, rood in zwart en hoe de fluweelige diepte van het zwart nog verinnigd wordt door de uitgespaarde figuurtjes in donkerblauw. Dit alles had niet verkregen kunnen worden op de oude, enkel in weeftechniek bestaande versieringswijze. Lijkt het mooie effect goedkoop verkregen, vergeleken met de zooveel aandacht, tijd en routine eischende geometrische of gestyleerde ikatpatronen der Dajaks en van Roti, vergeten moet niet worden, dat Soemba zich niet heeft toegelegd op zoo'n hoogstaande ikattechniek als die der Dajaks en Rotineezen, waar draad voor draad zorgvuldig wordt afgeteld, daarvoor de ikattechniek wellicht nog te kort kent, daarentegen zijn kracht heeft gevonden in groote, naturalistische figuren en brillante kleuren, welke toevallig het meest in den doorsnee-Europeeschen smaak vallen, en later zich naar dien smaak en de daardoor ontstane vraag op de markt is gaan oriënteeren. De technische superioriteit der Dajak- en Roti-ikats is onbetwist, [5]) aesthetisch hebben de Soemba-doeken gewoonlijk den voorrang in den smaak van het Europeesche publiek. En de heer Nieuwenkamp maakt zich wel velen tot tolk, waar hij de weefsels van Soemba rekent „tot het kostelijkste onder het vele schoons (te) behooren, dat onze Oost aan weefkunst biedt", [6]) hierin aansluiting vindende bij Rouffaers uitspraak, [7]) dat de Soembadoeken zijn „het allermooiste, wat niet alleen het ikatprocédé in ons geheel Indië, maar ook ver daarbuiten weet te vervaardigen".

Is het daarom niet gewenscht, dat er wat technisch en vooral artistiek toezicht komt op de Soembasche ikatweverij, teneinde deze in capaciteit en kwaliteit op te voeren, de slechte anilinekleurstoffen te verdrijven, het slecht overnemen van Westersche motieven tegen te gaan. Zou 't geen heerlijke taak wezen een artistiek volk als de Soembaneezen in zijn zoeken te leiden, zijn cultuur, inzonderheid zijn weefkunst, door deze moeilijke tijden van overgang heen te helpen, haar den weg te effenen voor nieuwen opbloei?

4) Zou 't niet mogelijk zijn, dat, desnoods van Regeeringswege, fabriekmatig de inheemsche plantaardige verfstof werd gemaakt en tegen billijken prijs te koop gesteld, zooals in Noorwegen geschiedt?
5) Vide o.a. het artikel van den heer H. F. E. Visser in Ned.-Indië Oud en Nieuw, 3e jrg., pag. 17—32.
6) Ned.-Indië Oud en Nieuw, 11e jrg., pag. 259.
7) Encyclopaedie van Ned.-Indië, 2e druk, deel II, pag. 133.

Timoreesch meisje aan het ikatraam

De lange kokervormige Soemba-vrouwensarongs kunnen wij stilzwijgend voorbijgaan. Zij zijn in de literatuur niet of weinig bekend en komen ook niet in den handel. Men kan zeggen, dat het verspreidingsgebied van lange (kokervormige) sarongs zich uitstrekt over Soemba, Flores, Savoe, Roti en West-Timor.

Die van Endeh, Larantoeka, Savoe, Roti en West-Timor zijn, in tegenstelling met die van Soemba, wel fraai geïkat.

Men heeft zich, uitsluitend op museummateriaal afgaande, wel eens het hoofd gebroken over de wijze, waarop de kleine vrouwtjes van dezen archipel de lange kokersarongs dragen, die immers veel langer zijn dan zijzelf. Hier kan men op zijn gemak die dracht beschouwen en tevens bewonderen de onnavolgbare gratie, waarmee Soemba- en Endehvrouwtjes naar Makassaarschen trant een slip van de losse zwaarvallende sarong, over den schouder geslagen, onder den arm vastklemmen. De Savoeneesche Christinnetjes dragen een kabaja, maken de sarong met een gordel om het midden vast en laten het bovendeel van de sarong als een soort overrok over het benedendeel vallen, hetgeen ook bizonder elegant staat.

Aan den overwal van Soemba, op Flores, zijn het de selimoets van Endeh, die in hun vlakindeeling en ornament vaak aan Soemba doen denken. Zij zijn echter meestal van warm-roodbruine tinten en hebben over het algemeen motieven, die veel meer gestyleerd en tot een regelmatige vlakvulling verwerkt zijn. In den handel komen vrijwel alleen de breede mannendoeken, die rustig en sober aandoen en uitnemend geschikt zijn voor tafel- en divankleed in tegenstelling met de Soemba-doeken, die om hun ornament in de lengte gehangen behooren te worden en daarom als deur- (of muur-) bekleeding meest voldoen.

Van Keo (onderafdeeling Ngada, Flores) zijn afkomstig groote in banden van donkerblauw en donkerrood verdeelde homespundoeken. De blauwe banen zijn versierd met ikatfiguren, in lichtblauw, terwijl ook door het rood donkerblauwe banden loopen met lichtblauwe ikatfiguurtjes. Hier en daar wordt het vrij sombere geheel gebroken door een streepje inslag van felkleurig (meestal oranje) importgaren. Deze doeken voldoen zeer voor allerlei doeleinden. Zij komen niet veel ter markt en vinden grif Europeesche koopers.

Van Flores zijn nog bekend de groene ikats, die ter hoofdplaats Badjawa van de onderafdeeling Ngada vervaardigd worden en een geometrische

vlakvulling vertoonen. De zeldzame exemplaren, die daarvan in den handel komen, zijn echter meestal mislukkingen. In Oost-Flores (Larantoeka, Solor) worden, voor zoover bekend, geen mannendoeken meer geïkat, doch wel de kokervormige vrouwensarongs. Meestal zijn deze in donkerroodbruine tinten gehouden met banden van geïkatte gestyleerde motieven.

De ikats van Roti, Dao en Savoe, de eilanden, die ten Zuidwesten van Timor liggen, behooren tot de mooiste, die in den Indischen archipel gemaakt worden. De Savoeneezen heeten van Soemba afkomstig te zijn. Toch hebben hun ikats niets van de Soembaneesche en moet dus de ikatkunst van Soembaneezen en Savoeneezen elk een aparten ontwikkelingsgang hebben doorgemaakt, m.a.w. de ikattechniek zich eerst na de verhuizing der tegenwoordige Savoeneezen hebben gevestigd. De Savoemannen- en vrouwendoeken zijn evenals die van Dao en in tegenstelling tot de Roti-doeken altijd in banden, versierd in ikat-figuren, verdeeld. Als oudste Savoeneesche motieven wees men mij een gestyleerde dieren-(krokodillen?)figuur en een pijlspitsenmotief aan. Jongere motieven, vooral in de vrouwendoeken toegepast, zijn geïnspireerd op Europeesche haakpatronen. Toch doen zij verre van onfraai aan, hoofdzakelijk wel door de minitieuze patroonvorming en de bizonder fraaie kleuring. Savoe heeft het mooiste, diepste zwart, ooit op ikatwerk gezien, en daarnaast het heerlijkste rood en oudblauw, alle kleuren met eigen plantaardige kleurstoffen verkregen. Iedere oudere, ervaren weefster heeft zoo haar eigen kleurmethoden, waarvan zij het geheim vaak meeneemt in het graf.

Het eiland Savoe is zóó klein, dat reeds lang de vroegere aparte volksplantingen versmolten zijn en zij elkaars ikatmotieven hebben overgenomen, zoodat het Savoe thans één stijl vertoont. Dit proces is op het iets grootere Roti nog niet afgeloopen. Daar zijn nog van elke streek, van elk radjaschap de eigen ikatstijl en ikatmotieven aan te wijzen. Die van OEnale worden algemeen de fraaiste gevonden. Opmerkelijk is de in de Roti-doeken gemakkelijk te volgen ontwikkeling van het vroegere mannetjes-motief, dat oorspronkelijk een magische, gevaar afwerende beteekenis gehad moet hebben, tot der sierlijke vlakvulling van blad- en bloemranken op de moderne OEnale-selimoets.

Overstekende naar het eiland Timor belanden wij in Koepang, dat een handels- en cultuurcentrum is voor de geheele buurt. Daar kunnen wij bij den Kasjmirschen banneling Selam en den fotograaf Jong Seng onze collectie weefsels van den Timor-archipel aanvullen en completeeren. Hier maken wij ook kennis met de mindere bekende doeken van Timor zelf, die onze belangstelling alleszins waard zijn.

De Timordoeken laten zich naar de twee groote bevolkingsgroepen van ons deel van het eiland, de Beloeneezen en de Timoreezen, in twee soorten verdeelen.

De Beloeneesche selimoets, welke uit het grensgebied van Portugeesch Timor komen, laten zich weder onderscheiden in twee typen: die met een donkerblauw tot zwart fond, welke men het meest aangeboden ziet, en die waarin bruin-rood overheerscht. De eerstgenoemde doeken zijn zeer dicht geweven en meestal, zoo niet altijd, homespun. Beide typen hebben in de lengte smalle geïkatte banden met fijne, gestyleerde patronen. De blauwzwarte zijn daarentegen boven wel eens versierd met figuurtjes in suppletoiren inslag.

Onder de Timoreesche selimoets, waarvan de Timorees er immer twee draagt, t.w. één als beenbekleeding bij wijze van kaïn en één als selimoet, vaak om het middel gerold, zijn eveneens twee typen op te merken: een kennelijk ouder type met een witte middenbaan en twee in scheringtechniek versierde zijbanen, waarvan de hoofdkleur steenrood tot sawo-bruin is, en de soms in bruin (landschap Amarassi) doch meestal in blauw (Amanoeban) geïkatte doeken, welke uit het andere type moeten zijn geëvolueerd. De steenroode zijn bij Europeanen zeer in trek, doch hebben wel eens het gebrek niet op dezelfde breedte te blijven. Indien wij een Manamas- of Amanatoen-doek bij een selimoethandelaar op den kop kunnen tikken, zijn wij wel te feliciteeren. Die typen van de oudere soort Timor-selimoets zijn beroemd om hun fijne uitvoering en komen zelden in den handel. Het witte middenveld is daarbij rijkelijk versierd met figuurtjes in partieelen suppletoiren sierinslag en aan de uiteinden afgesloten met sierweefsel. Ook de blauw geïkatte doeken hebben in de open gebleven donkere vakken vaak een versiering van partieelen suppletoiren inslag van gekleurde tokogarens, hetgeen een wonderlijk-rijk, mozaïek-achtig geheel biedt. De meest moderne Amanoeban-doeken komen bijna niet in den handel; die kunt ge echter bij den radja van Amanoeban te Niki-niki bewonderen. Daar heeft de weefster de traditioneele ikatpatronen en -kleuren verlaten en aan haar uitbeeldingsdrang den vrijen teugel gegeven in magistraal gecomponeerde ikats, vaak op gekleurde tokogarens vervaardigd, hetgeen verrassende effecten teweegbrengt. Zoo zagen wij eens composities van oranje en zwart, van blauwgroen op lichtgeel, van blauw op grijs. Het van de Timorsche hoornen lepels welbekende dubbele vogelmotief treft men op deze moderne doeken, vaak tot in het onherkenbare toe gestyleerd, weder aan. In ikat-uitvoering leggen deze doeken het af tegen Dajak- en Rotidoeken, in compositie zijn zij geheel naar den Europeeschen smaak, ofschoon niet daardoor beïnvloed.

Dit klinkt wel vreemd van doeken uit zoo'n primitief Inlandsch weefgebied. Ook hier weer schijnen dus uitersten elkaar te raken. De vraag rijst ook hier of niet met eenige artistieke, technische en economische leiding, met verstrekking van betere spin- en weeftoestellen, ruimer gesorteerde, snelwerkende en licht- en waschechte kleurstoffen, eventueel ook garens (fijne katoenen, zijden- en halfzijden garens), met inrichting van een of meer weefschooltjes annex demonstratiezaaltjes voor oude en nieuwe werkstukken, hier een weefindustrie is te scheppen, welker producten door hun solidariteit, hun mooiheid en goedkoopte niet alleen ten volle aan de behoeften der eigen omgeving voldoen en den import van inferieure katoentjes tegenhouden, maar ook aan Europeesche aesthetische eischen beantwoorden, waardoor ook ruime afzet buiten Timor mogelijk wordt. Hier ligt een dankbaar terrein braak voor het Bestuur en het Regeeringskantoor „Textiel-nijverheid" te Bandoeng, indien zij slechts de handen ineen kunnen slaan.

Op onze vaart langs Timor passeeren wij nog wat eilanden, tezamen vormende de Wetar-Kisargroep en geografisch nog behoorende tot de kleine Soenda-eilanden, doch administratief sinds eenige jaren ressorteerende onder Amboina. Hier ikat men ook en weet men bovendien in scheringtechniek sierlijke weefsels te maken, waarin patronen van onmiskenbaar Europeeschen oorsprong zijn verwerkt. Het bekende damesmodeblad „De Gracieuse" schijnt tot zelfs in deze uithoeken gelezen en bestudeerd te worden!

Terug van onze omzwervingen zoeken wij thuis een goed plaatsje uit voor onze meegebrachte schatten. Het blijken er heel wat te zijn, die uitnemend geschikt zijn om ons *home* aan te kleeden, zelfs er een bijzonder *cachet* aan te geven. Een Bimaselampé achter den kapstok, in tweeën getornde Soemba-doeken als portières voor de deuren, een rood- en bruin Endehkleed over de tafel, een Keodoek als divankleed, een sierlijk klein Roti-kleedje over de theetafel, een Savoedoek in puntmotief voor de boekenkast, aan de lambrizeering Timor- en Roti-doeken, dan als rooktafeltje een dier merkwaardige bronzen mokko's of keteltrommen van Alor, tenslotte in een hoek op een met een antiek wijn-rood Bali-brokaat gedekten staander een prachtig fijn uitgesneden polychroom beeld van Bali, — en ge hebt met uw reisherinneringen een zeldzaam mooi Indisch interieur geschapen, ademende den ingetogen kunstzin van de vele en nog te weinig bekende volken en volkjes, die de lange rij van Kleine Soenda-eilanden bewonen.

Timor, 1929. B.

Van Week tot Week.

Dinsdag 27 Augustns tot Maandag 9 September.

Gouverneursbenoemingen. Buitenzorg. Benoemd tot Gouverneur van Djokjakarta de heer P. R. W. van Gesseler Verschuir, thans Resident van de Afdeeling Midden-Priangan.

Benoemd tot Gouverneur van Soerakarta de heer J. J. van Helsdingen, thans resident van Pekalongan.

Tegen de poenale sanctie. Batavia. Alle afdeelingen van de P.P.P.K.I. zullen 1 Sept. openbare vergaderingen beleggen ter bespreking van de afschaffing der Poenale Sanctie.

Radiogesprek tusschen Bandoeng en Manilla. Bandoeng. Langs radio-telefonischen weg werd een kruisgesprek gevoerd tusschen Bandoeng en Manilla. Niettegenstaande het vrij ernstige geruisch dat zich gedurende het gesprek voordeed, was het gesprokene toch zeer goed aan beide zijden te verstaan.

De federatie van Inlandsche vereenigingen. Het Volksraadsid Tamrin ontkent dat er verband bestaat tusschen de regeeringsverklaring omtrent contact met de Liga en het uitstel van de jaarvergadering van de P.P.P.K.I. Tot uitstel was reeds besloten voordat deze verklaring werd afgelegd. Van een strooming om het contact met de Perhimpoenan Indonesia te verbreken, was hem niet bekend.

De Semarangsche havenplannen. Batavia. In den Volksraad verklaarde de regeering, dat zij niet kan toezeggen, dat de gelden voor havenaanleg te Semarang op de suppletoire begrooting of de begrooting voor 1931 zullen worden gebracht.

Een waterloopkundig laboratorium. In den Volksraad werd een amendement-Rüchert om een som van *f* 1250.000 uit te trekken voor den bouw van een hydronamisch laboratorum, aangenomen met 29 tegen 27 stemmen.

Landbouwconsulent van Suriname. Buitenzorg. Voor vijf jaar werd ter beschikking gesteld van den Gouverneur van Suriname, teneinde aldaar te worden werkzaam gesteld als landbouwconsulent E. K. bar. v. Lynden.

Bestrijding van revolutionnaire woelingen. Batavia. Ingediend is een ontwerp-ordonnantie tot aanvulling van het Wetboek van Strafrecht, in verband met de bestrijding van revolutionnaire woelingen. Het ontwerp beoogt, er in te voorzien, dat promotors, organisators en leiders van een opstand vaak niet vervolgd kunnen worden, omdat uitlokking of samenspanning niet kan worden bewezen; dat leiders die wel hebben deelgenomen, niet tot meer dan vijftien jaar gevangenisstraf kunnen worden veroordeeld, ook al zijn bij den opstand door anderen de zwaarste misdrijven gepleegd; en dat voor veroordeeling wegens deelneming het bezit van wapens moet worden bewezen. Voorts wordt een nieuw artikel 111bis voorgesteld, waarbij ieder die met buiten Ned.-Indië gevestigde personen of lichamen in verstandhouding staat, met het oogmerk, dien zoodanigen persoon of dat lichaam te bewegen steun te verschaffen voor de voorbereiding, de bevordering of het teweegbrengen van een omwenteling enz., strafbaar wordt gesteld.

De verscherpte strafbepalingen tegen revolutionnaire woelingen. Batavia. De voorzitter van den Volksraad benoemde in de commissie tot voorbereiding van de ontwerp-ordonnantie tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht de heeren Jonkman, Thamrin, Ratulangi, Blaauw en Fruin. Deze commissie zal tevens de motie-Thamrin, waarbij op afschaffing van de artikelen 153bis en ter en 161bis van het Wetboek van Strafrecht wordt aangedrongen, praeadviseeren.

Het passenstelsel. Batavia. Een motie-Soeroso, waarin een ontwerp-ordonnantie tot herziening van het passenstelsel gevraagd wordt, werd in den Volksraad aangenomen. Een motie Ratulangi, waarin wordt aangedrongen op de afschaffing van het passenstelsel in Menado, werd eveneens aangenomen, nadat een amendement is aanvaard, waarbij de regeering wordt uitgenoodigd een commissoriaal onderzoek te doen instellen, of de voor het gewest Menado afgekondigde besluiten van de regeering tot beperking van het reizen nog behooren te worden gehandhaafd en den Volksraad hierover uitvoerig verslag uit te brengen.

Een algemeene stamboek voor ambtenaren? Het Nieuws v. d. Dag v. N.-I. meldt een en ander naar aanleiding van een onderzoek van den heer Bodenhausen bij het Bezoldigingskantoor, in overleg met den heer Beets, hoofd van dat kantoor en anderen.

Thans heeft ieder departement, soms iedere dienst zijn eigen wijze van administratie van het personeel. Het gevolg hiervan is dat wanneer de Regeering of de Volksraad gegevens moet hebben voor bespreking van b.v. salarieering, pensioenen, diensttijden van eene bepaalde categorie van ambtenaren, die men bij alle departementen aantreft, deze per circulaire aangevraagd moeten worden, eene werkwijze, die niet alleen tijdroovend is, maar ook niet altijd volledige gegevens kan opleveren. Het doel, door den heer Bodenhausen beoogd, zou t.z.t. het best bereikt kunnen worden door de werkzaamheden, die thans op de verschillende departementen betreffende de personeelsadministratie ook op verschillende wijze verricht worden, tot het hoogst noodige te beperken en dan voor wat er verricht moet worden eene uniforme wijze voor te schrijven. Door deze inkrimping van te leveren werk kan ook inkrimping van personeel volgen voor die afdeeling der departementen, die belast is met het afdoen van „personeele zaken". Dit overtollig personeel zou dan werkkrachten kunnen leveren voor het op te richten centraal kantoor voor de administratie van gegevens betreffende de ambtenaren of beter genoemd: een centraal of algemeen stamboekbureau voor ambtenaren.

Dat deze oprichting heel veel moeilijkheden zal ondervinden is begrijpelijk; het is ook geen „peuleschilletje" om zooiets in elkaar te zetten voor de ruim 150.000 Landsdienaren, maar als zoo'n kantoor wel mogelijk is voor de 30.000 militairen die wij in Indië hebben, met hunne tallooze mutaties, waarom zou voor de burgerlijke landsdienaren dan zoo'n algemeen stamboek niet zijn samen te stellen?

De federatie van Inlandsche politieke vereenigingen en de Perhimpoenan Indonesia. Batavia. De Ver. Boedi Oetomo heeft aan de P.P.P.K.I. medegedeeld, dat B. O. de eenheid wenscht te onderhouden en te versterken en de Perhimpoenan niet wenscht los te laten als voorpost van de P.P.P.K.I. Het hoofdbestuur wijst er op, dat aan de Perhimpoenan slechts een beperkt mandaat is gegeven, en dat op de laatste conferentie der P.P.P.K.I. te Djocjakarta aan de Perhimpoenan in overweging is gegeven om een zelfstandige Liga van de nationalisten van alle gekoloniseerde en Aziatische landen op te richten ten behoeve van de internationale politiek.

Zooals men weet, behoort de vereeniging Boedi Oetomo tot de gematigdste der inheemsche politieke partijen, die van de federatie van inheemsche politieke partijen deel uitmaken. Men mag dus uit dit bericht concludeeren, dat de eenheid in de federatie is behouden gebleven en er ook eenstemmigheid bestaat ten aanzien van de voortzetting van het contact met de Indonesische vereeniging hier te lande.

Uit de mededeeling van het hoofdbestuur van Boedi Oetomo blijkt verder, dat het contact met de Perhimpoenan niet beoogt, in betrekking te treden met de Liga tegen Nationale onderdrukking, die, zooals men weet, onder communistische leiding staat. Zooals men weet heeft de Indische regeering een dergelijk contact met de Liga ontoelaatbaar verklaard. De vraag blijft intusschen, of Perhimpoenan Indonesia geneigd zal zijn aan de uitnoodiging van de federatie te voldoen, om een zelfstandige nationalistische organisatie op te richten en het verband met de Liga te verbreken. Geschiedt dit niet, dan brengt de verklaring van B.O. in den feitelijken toestand eigenlijk geen verandering.

Wenschen van den Volksraad. Batavia. (Aneta). De Volksraad heeft een motie betreffende de gelijkstelling der pensioenen van militairen beneden den rang van officier aangenomen met 38 tegen 8 stemmen. Twee moties betreffende opneming in den Raad van Scheepvaart van een jurist en een scheepwerktuigkundige werden ook aangenomen. Een motie-Raep om een Hollandsch-Inlandsche commissie te benoemen tot onderzoek van de mogelijkheid om het onderwijs in de Nederlandsche taal als leervak op de standaardscholen in te voeren, werd eveneens aanvaard.

De politiek van de federatie Inlandsche politieke vereenigingen. Batavia. Soetomo schrijft in de Bintang Timoer, dat de P.P.P.K.I. nooit contact met de communisten heeft gehad. Zoolang de meest loyale vereeniging Boedi Oetomo nog niets verdachts verneemt, kan men daaromtrent gerust zijn

Indo-Europeesch Verbond en Vaderlandsche Club. Batavia. (Aneta). Het hoofdbestuur van het I.E.V. heeft als haar standpunt ten aanzien van de Vaderlandsche Club bekend gemaakt, dat een lid van het I.E.V. wel lid van de Vaderlandsche Club kan zijn, maar acht dit niet noodig en minder gewenscht.

Geen nieuwe plantersbond. Medan. (Aneta). De vergadering van assistenten heeft tot resultaat gehad, dat besloten is niet over te gaan tot de oprichting van een nieuwen bond van planters.

Zooals men weet, was onder den indruk der vermeerdering van de aanslagen ter Oostkust van Sumatra eene beweging ontstaan om een algemeene vereeniging van Europeanen, werkzaam in de cultures, te stichten, waarvan zoowel administrateurs als assistenten, doktoren en anderen, die bij de cultures werkzaam zijn, deel zouden uitmaken. In een sedert kort te Medan verschijnend blaadje, de Critiek, werd deze vorming van één vereeniging speciaal gepropageerd. Uit het thans ontvangen telegram mag worden afgeleid, dat van de vorming van zulk een nieuwen bond, die de vakvereeniging van assistenten zou moeten verdringen, is afgezien.

Vorming eener nationale fractie. Batavia (Aneta). De heer Soeroso heeft op 30 Augustus in den Volksraad medegedeeld, dat een „Nationale fractie" gevormd is.

Zooals men weet, bevat de federatie van Inlandsche politieke vereenigingen verschillende partijen, wier inzichten omtrent de te volgen politiek min of meer uiteenloopen. Herhaaldelijk is de verwachting uitgesproken, dat de federatie daarom wel spoedig zou uiteenvallen. Vooral toen van de zijde der Regeering bezwaar werd gemaakt tegen het contact der nationalisten met de Liga tegen koloniale onderdrukking, werd verwacht dat deze quaestie in de federatie verdeeldheid zou brengen. Intusschen schijnt de perscampagne, die over het contact met de Liga in de Europeesche pers is gevoerd, de inheemsche partijen juist dichter bijeen te hebben gebracht. Nadat de vorige maand reeds uitspraken van den wethouder van Batavia Thamrin en van dr. Soetomo waren geseind, waaruit bleek dat de inlandsche partijen het contact met de Perhimpoenan Indonesia wilden behouden, maar niet in contact wilden treden met de Liga, nu blijkt dat ook in den Volksraad de samenwerking der inheemschen nauwer is geworden. Reeds lang bestond tusschen de tot verschillende partijen behoorende Inlandsche leden van den Volksraad samenwerking. Deze heeft thans een officieel karakter gekregen. De Volksraadsleden, die tot de in de federatie vertegenwoordigde partijen behooren, zullen daartoe zeker wel zijn toegetreden. Of nog andere Inlandsche Volksraadsleden zich bij de nieuwe fractie hebben aangesloten moet nog worden afgewacht.

Luchtverbinding met Palembang. Batavia. (Aneta). De Kon. Ned.-Ind. Luchtvaart-Mij. is 5 Sept. begonnen met een wekelijksche luchtverbinding Batavia-Palembang. De overtocht duurt 3½ uur. Den dag na aankomst wordt weer teruggevlogen.

Uit den Volksraad. Batavia. (Aneta). De Volksraad heeft gunstig geadviseerd nopens het wetsontwerp tot wijziging en aanvulling van de Javasche Bankwet en het wetsontwerp tot herziening van het militair onderwijs, alsmede nopens de wetsontwerpen betreffende opsporing en ontginning van aardolie in de Molukken en andere gewesten, waarvoor concessies aan de Bataafsche Petroleum-Maatschappij en aan de Koloniale Petroleum-Maatschappij gegeven zullen worden, nadat een motie-Van Zalmige c.s. was aangenomen, waarin de wenschelijkheid wordt uitgesproken betreffende goedkeuring van en toezicht op den aanleg van werken ten behoeve van de scheepvaart aan de zeekust of bevaarbare rivieren.

Contact met het Nederlandsch Verbond van Vakvereenigingen. Soerabaja. (Aneta). Het congres van de afdeelingen in Oost-Java van den (Inlandschen) Pandhuisbond besloot, op advies van den heer Tjokroaminoto samenwerking te zoeken met het Nederlandsch Verbond van Vakvereenigingen voor de behartiging van de intern. belangen.

Herziening van het militair onderwijs. Batavia. (Aneta). De Volksraad nam zonder hoofdelijke stemming een motie-Van Hulstijn aan betreffende herziening van het militair onderwijs waarin als oordeel wordt uitgesproken, dat in het onderhavige wetsontwerp te veel wordt opgedragen aan een regeling bij gewoon Koninklijk besluit en aan voorschriften, uitgaande van den Minister van Defensie. Verder wil de motie, dat ten aanzien van belangrijke punten het advies van den Volksraad moet worden gevraagd en ten aanzien van gemeenschappelijke belangen de invloed van den Minister van Koloniën en van de Indische regeering niet ondergeschikt gemaakt moet worden aan dien van den Minister van Defensie.

De Arbeidsinspectie ter Oostkust. Medan. (Aneta). Naar de Deli Ct. verneemt, heeft de gouverneur van de Oostkust op grond van persoonlijke onderzoekingen een wijziging van de methode van inspectie op de cultuurondernemingen voorgesteld. De gouverneur wenscht dat onderscheid worde gemaakt tusschen goed bekende staande en andere ondernemingen, die vertrouwen worden geschonken zoolang niet gebleken is, dat dit misplaatst is; dat de verantwoordelijkheid voor de op de ondernemingen heerschende toestanden gelegd worde op de administrateurs, die, indien zij in gebreke blijven, gerechtelijk vervolgd dienen te worden, terwijl eventueel gebruik dient gemaakt te worden van de bestaande bevoegdheid tot het intrekken van de plantersvergunning aan assistenten en administrateurs. Inspecties dienen niet onaangekondigd te worden gehouden en in tegenwoordigheid van den administrateur. Bezwaren van den gouverneur tegen de huidige methode zijn ook het ontbreken van contrôle op de vrijelijk rondloopende tolken en het aantasten van het prestige van mandoers en assistenten.

Wat Indië hooren wil. De dienst van de P.T.T. heeft een onderzoek gehouden ten behoeve van den Radioraad in Nederland om te weten, waaraan de Indische radio-omroep naar Ned.-Indië zal moeten voldoen. Het onderzoek leidde tot de conclusie, dat het gewenscht is de omroepstof als volgt te verdeelen: ontspanning 60, ontwikkeling 15, nieuws 15, gegevens van algemeen religieusen en algemeen politieken aard 10 pCt.

Wat de taalverdeeling betreft werd het gewenscht geacht, dat 80 pCt. in het Nederlandsch, 10 pCt. in het Maleisch en 10 pCt. in een andere Europeesche taal zal worden gehouden.

De haven van Tandjong Priok. Batavia. Het jaarverslag over 1928 van de haven te Tandjong Priok meldt, dat de teruggang van de Japansche vaart even opmerkelijk regelmatig is als de regelmatige toeneming van de Nederlandsche en Britsche vaart.

Het invoervolume is sedert 1926 met 2 procent toegenomen, de waarde in dien tijd echter met 22 procent. Het uitvoervolume is met 25 procent vermeerderd, terwijl de waarde met 10 procent achteruit is gegaan.

Gewezen wordt op de toenemende belangrijkheid van Tandjong Priok als opslaghaven van petroleumproducten.

Handelsvereeniging. Batavia. In het jaarverslag van de Handelsvereeniging wordt de voorgestelde opheffing van de Kamers van Koophandel betreurd. Hoewel de politieke toestand steeds ingewikkelder wordt en steeds meer de overtuiging gaat heerschen, dat krachtiger optreden tegen hen, die tot excessieve handelingen willen overgaan, op den duur noodzakelijk zal zijn, bleef het dit jaar naar het uiterlijk te oordeelen, rustig. De economische toestand kan zelfs, als niet alle teekenen bedriegen, gunstig genoemd worden. De daling van het aandeel, dat Nederland heeft in den handel op Indië, is niet doorgezet, doch heeft voor een, zij het ook uiterst geringe stijging, plaats gemaakt. Het statistiekrecht bracht in 1928 6.412.000 gulden op, of twintig maal zooveel als de werkelijke kosten bedroegen. De effectenmarkt was niet bijzonder levendig door de daling van de prijzen van de voornaamste producten. De totale invoer op Java en Madoera onderging, in vergelijking met 1927, een waardevermeerdering van 85 millioen.

Telegr. Aneta ontleend aan de N. R. Ct.

H.H. Secretarissen der afdeelingen worden er nogmaals beleefdelijk aan herinnerd, dat in de verschillende rubrieken van het K.W. steeds namen voorkomen van personen, die in aanmerking komen om voor het lidmaatschap der Vereeniging te worden aangezocht.

Kunst, Kunstnijverh. en Huisvlijt.

...ik Tentoonstelling in de Toonkamers van „Boeatan", Heulstraat 19, Den Haag.

In de Toonkamers van „Boeatan" worden, ...kens afwisselend, kleine tentoonstellingen gehou... van speciale technieken der Indonesische ...kskunst, welke bijzonder op den voorgrond tre... op bepaalde eilanden of in zekere streken van ... Archipel.

Na de expositie, gewijd aan de zoo hoog...ande vlechtkunst der Dajaks, waarvan de ...tste weken daar een keur-collectie te bewonde... viel, wordt er nu de aandacht meer speciaal ...estigd op de batikkunst, vertegenwoordigd door ...rschillende typische exemplaren, niet alleen af...mstig uit de onderscheiden batikcentra van Java ... Madoera, maar ook van Djambi. Over deze laat... zijn sedert kort, in dagbladen en tijdschriften ... ook in deze rubriek van „Het Koloniaal Week...ad", van groote belangstelling getuigende artikels ...rschenen. Zoo onlangs weder in het maandblad ...ed.-Indië Oud en Nieuw", waarin een desbetref...nd rapport van controleur *Van der Kam* door den ...er *B. M. Goslings* uitvoerig besproken wordt on...r den volgenden titel:

Een Djambische vertakking van de Javaansche batikkunst.

Op verzoek van het „Koloniaal Instituut" te Am...rdam is n.l. door het bestuur in de residentie ...ambi op Sumatra een onderzoek ingesteld naar ... uitoefening van de batikkunst, waarbij het door ...s veronderstelde feit gebleken is, dat in Doesoen ...ngah, vanwaar mooie doeken bekend zijn, niet ...nger dan een halve eeuw geleden de batikkunst ...t Java is ingevoerd.

Onder meer wordt vermeldt:

„De batikkunst wordt te Djambi nog slechts sinds eenige tientallen van jaren beoefend. Een vijftigtal jaren terug kwam n.l. een zekere *Hadji Mahébat* uit Midden-Java naar Djambi, om er zijn broodwinning te zoeken. Nog slechts weinig personen kunnen zich hem herinneren, maar wel herinnert men zich zijn vrouw: *Hadji Siti Hadidjah*, en drie kinderen, die met hem medekwamen. *Hadji Mahébat* vestigde zich in Doesoen Tengah, de middelste der, gezamenlijk „Petjina-an" genoemde, doesoens aan den overkant van de Batang-Hari (linkeroever) en behoorende tot de hoofdplaats Djambi. Al spoedig namen de vrouwen hun oude bezigheid, het batikken, weer ter hand. De benoodigde instrumenten hadden zij van Java medegebracht; eenige houtsoorten enz. voor verfstoffen konden zij ter plaatse krijgen. De vervaardigde batiks werden te Djambi verkocht, waar men reeds bekend was met de producten van deze industrie uit Java.

„Eenige Djambische vrouwen uit dezelfde doesoen waren zeer verlangend om het batikken ook te leeren. Zij vroegen H. S. Hadidjah c.s. om haar deze kunst, welke, naar verluidt, nooit te voren te Djambi beoefend was, ook bij te brengen. Laatstgenoemden wenschten echter hun monopolie te handhaven, weigerden in het begin pertinent en gaven later met opzet onjuiste inlichtingen, zoodat b.v. aangebrachte kleuren niet „pakten". Zelfs toen *Sri Pahasra*, dochter van *Pangéan Koesoemo*, een familielid van den Sultan, haar een bedrag van omstreeks 200 dollar bood, bleven zij weigeren.

„Intusschen konden zij niet verhinderen, dat de buurvrouwen hun de kunst afkeken. Vooral zekere *Mah-ni* beijverde zich om achter de gevolgde methode te komen. Zij ontzag zich niet om stilletjes een *tjanting* (het bekende kunstig vervaardigde, roodkoperen was-trechtertje, dat zelfs door den besten Westerschen edelsmid niet na te maken blijkt — Red.) weg te halen. Door een goudsmid liet zij het instrument namaken, om het daarna weer ongemerkt terug te brengen. Men experimenteerde ijverig, zocht zelfs „*akals*" (kunstgrepen), en eindelijk was men zelf ook de kunst meester. Een van de trouwste medewerksters en leerlingen was *H. Siti Rasimah* en genoemde twee vrouwen verbreidden later het batikken verder in Doesoen Téngah. Buiten deze doesoen zijn er slechts enkele vrouwen in de Petjina-an, welke het batikken beoefenen.

„Op een eigenaardige bijzonderheid worde hier gewezen: men heeft n.l. geen kans gezien, om de op Java zoo bekende roode kleur [1]) op de doeken aan te brengen! En dit, waar rood één van de bekendste inheemsche kleuren is. Ook de nog in leven zijnde afstammelingen van *H. S. Hadidjah* verwerken geen rood in hunne doeken.

„De heer Goslings noemt de uit Doesoen Tengah verkregen doeken bijna alle ware pronkstukken van batikarbeid, — de foto's in het tijdschrift kunnen er reeds van overtuigen — zoowel wat het patroon, als de zeldzame pracht en harmonie van kleuren betreft. De eerst van Javaansche vrouwen afgekeken kunst wordt thans reeds door drie à vier Djambische geslachten naar eigen trant beoefend. Aanvankelijk werden doeken vervaardigd voor leden der vorstenfamilie, later ook voor aanzienlijke en gegoede personen, zooals ook nu nog het geval schijnt te zijn."

In de Toonkamers van „Boeatan" zijn enkele dezer fraaie *Djambi-batiks* niet alleen ter bezichtiging, maar ook te koop gesteld.

Daar de toegang tot de tentoonstelling op iederen werkdag van 10 uur v.m. tot 6 uur n.m. vrij is, zijn belangstellenden in de gelegenheid hetgeen zij over deze voor velen eerst sedert kort ontdekte batiks gehoord en gelezen hebben, aan origineele stukken te toetsen en tevens vergelijkingen te trekken tusschen deze en de andere, welke op Java en Madoera vervaardigd zijn.

En ook tusschen laatstgenoemde doeken onderling zijn opvallende verschillen waar te nemen. Immers onderscheiden de Madoereesche batiks zich veelal door haar terra-cotta-roode kleur en haar minder streng gestyleerde teekening, welke beide eigenschappen voor vele liefhebbers een groote aantrekkelijkheid hebben.

Eigenaardig zijn ook de batiks uit de Soendalanden, speciaal van Tasikmelaya, waarin een chocolade-achtig bruine kleur overheerschend is, welke, volgens sommige kenners, toegeschreven wordt aan de ijzerhoudendheid van het water in die streken. De motieven verraden dikwijls Chineeschen invloed, zoo o.a. de hoofddoeken met het *balagbag* (wolken)-motief in zwart en rood, welke in de voorzaal van Boeatan, als tafelkleedjes dienst doen.

De Lassemsche batiks zijn te onderkennen aan de kleine donkere stipjes, regelmatig over het lichte veld *(latar poetih)* verspreid, welke te danken zijn aan speldeprikken in de het katoen bedekkende waslaag aangebracht, vóór de blauwverving, ten einde de gewenschte verlevendiging aan het *fond* te geven.

Ook de batiks uit kampong Karet, in de buurt van Batavia, vooral de mooie, oude exemplaren, zijn dadelijk te herkennen aan haar heldere, maar tegelijk diepe kleuren, veelal in geometrische motieven verdeeld. Deze zijn niet minder levendig en vroolijk van tint dan de vermaarde Pekalongansche, welke helaas zoo dikwijls onder zeer laakbaar Westerschen invloed hebben gestaan, o.a. kenbaar uit de overname van borduurpatronen uit Europeesche modebladen, b.v. naturalistische Vergeet-mij-nietjes en Anjers of de weergave van het Nederlandsche wapen, zóó, dat dit juist op het zitvlak van den sarongdrager te zien komt!! De technische uitvoering van een en ander laat meestal niets te wenschen over, zoodat de doeken in dit opzicht het dikwijls zeer hooge werkloon ten volle waard zijn, maar artistiek staat dit werk op veel lager peil, zoodat te hopen is dat de eigen, aangeboren, Indonesische goede smaak eerlang ook daar weder de overhand moge krijgen. De Pekalongansche kleurenpracht is terecht vermaard; een diepgroene tint, als het geheim was van de beroemde batikster mej. Franquemont is nimmer geëvenaard.

Zeer fraai, hoewel wat eentonig van kleur, zijn

[1]) Bedoeld wordt zeker de intens bruine *sogan*-kleur, want juist roodachtig bruine kleuren zijn in de Djambibatiks wel aanwezig. — Red.

de wit en blauwe Cheribonsche batiks, uitmuntend in fijnheid van teekening en uitvoering; ook de Soerabajasche en Semarangsche hebben haar speciale waarde, maar ontegenzeggelijk heeft de batikkunst haar hoogtepunt bereikt in de Vorstenlanden, bij de hoven van Solo en Djocdja, waar dit vrouwenhandwerk in den waren zin „van vorstelijken bloede" was en nog steeds is.

Boeatan staat in betrekking met vele talentvolle batiksters in die streken, o.a. ook met de batikvereeniging, door *Pangeran Soerjodiningrat* te Djocdja gesticht, en kan den bezoekers van Heulstraat 19 prachtstukken op dit gebied toonen in de meeste verschillende afmetingen, onderscheiden kleurschakeeringen van blauw en bruin en allerlei variaties der al-oude, beroemde Vorstenlandsche patronen, welke steeds levend zijn gebleven.

Een bezoek aan deze tentoonstelling kan niet warm genoeg worden aanbevolen.

Onder de „Indische Berichten" vermeldden de dagbladen onlangs de volgende verblijdende tijding:

> „De nijverheidsconsulent ir. Raden Mas Pandji Soerachman Tjokroadisoerio zal de leiding op zich nemen van het batikproefstation, dat te Jogjakarta zal worden opgericht en waarvoor reeds een gebouw is ingehuurd."

In elk geval is dit feit een heugelijk bewijs van belangstelling der Nederl.-Indische Regeering vóór de inheemsche batikkunst.

Moge deze er in ruimen kring, zoowel op artistiek, als op economisch gebied door worden gebaat!

Met groot verlangen zien wij de resultaten er van tegemoet.

Persoverzicht uit de Ind. Bladen.

II. UIT DE INHEEMSCHE EN MALEISCH-CHINEESCHE PERS.

Uit *Timboel*, algemeen tijdschrift voor Indonesië, van 1 Juni:

Waar men het daglicht schuwt.

De Vereeniging voor Koloniale Studiën is voornemens in den loop van dit jaar een congres te organiseeren en dit in hoofdzaak te wijden aan de bespreking van den invloed der grootlandbouwindustrie op den Inlandschen landbouw en de volkswelvaart. De Vereeniging voor Koloniale Studiën is een wetenschappelijke vereeniging, die in den eersten tijd van haar bestaan elk jaar een congres hield, waar verschillende koloniale problemen, Indonesië rakende, behandeld werden.

Toen Prof. Treub hier in 1925 voor het eerst voet aan wal zette en nog geen kans had gezien door compromittant onbevoegde leekenpraatjes over deze landen zijn eigen renommée van wetenschappelijkheid jammerlijk te knauwen, toen heeft het bestuur van „Koloniale Studiën" zich gehaast, dezen dienaar van het grootkapitaal te verzoeken voor hare vereeniging een reeks wetenschappelijke lezingen te houden.

De Professor accepteerde dit, maar stelde de voorwaarde dat er géén gelegenheid tot debat zou gegeven worden. Daarvan maakte de Hooggeleerde toen gebruik om op tendentieuze wijze het Staatsbedrijf, de Staatsexploitatie van Spoorwegen, te lijf te gaan. Evenals bij de schandaal verwekkende lezing die hij kortgeleden heeft gehouden voor de studenten van de Rechtshoogeschool, was de wetenschap in dat eerdere geval verre te zoeken en totaal bedolven geraakt onder 's mans politieke tinnegieterij.

De rechtsche Indische pers juichte den „grooten wetenschapsman" meerendeels toe, al kon men later naar aanleiding van zijn hoogst dilettantische schrijverij bijvoorbeeld heel onvriendelijke oordeelvellingen van den heer Zentgraaff lezen.

Niemand had veel aardigheid aan dit malle geval: De broodheeren van den heer Treub vonden zich met dezen voorvechter eigenlijk nogal bekocht.

Hoe dit zij, de Vereeniging voor Koloniale Studiën, die de bedoelde serie van lezingen georganiseerd, Treubs fratsen dus als het ware gesanctionneerd had, werd méé aansprakelijk gesteld. Ze raakte eenigszins in discrediet.

Hare gebruikelijke congressen bleven achterwege; de vereeniging bepaalde zich voorloopig tot de uitgave van haar zeer ongelijkwaardig tijdschrift.

Onder invloed van jongere krachten is de vereeniging echter sedert kort weer tót activiteit gekomen en stelde nu een brandend vraagstuk, dat van den invloed van het uitheemsch bedrijf op het economische leven van Indonesië en zijn volk, aan de orde als onderwerp voor het a.s. congres.

Op dit bericht toog de voorzitter van het Suikersyndicaat op reis uit Soerabaja naar Buitenzorg, om ... den Directeur van het Departement van Landbouw (Nijverheid en Handel) te bewegen den landbouwconsulenten te verbieden deel te nemen aan dit door de suikerindustrie niet gewenscht tournooi. Maar de Grootmogende vertegenwoordiger van het Koloniale Grootkapitaal kreeg, wat men noemt: de pin op den neus. Al veranderen die heeren en hun pretenties zelf maar weinig, de tijden waar we in leven zijn toch wel een klein beetje veranderd. Op „Landbouw" te Buitenzorg troont niet meer als indertijd een gewezen suikeradministrateur die aan „zijn" ambtenaren op poene van een ambtelijken nekslag verbood tegen „de Suiker" ook maar te kikken. De huidige Directeur van L. N. en H. vond geen termen om op het verlangen der suikerheeren in te gaan.

Maar het Hoofdbestuur van het Suikersyndicaat wist wel raad. Thans wordt het congres bedreigd met ... een boycott. En de dienstwillige pers begint onder de hand al een campagne, ingeleid door den heer Zentgraaff, tegen het congres.

Ziehier een treffend staaltje van angst voor het bekend worden der werkelijkheid.

Deze groote industrie, ze is blijkbaar dóódsbenauwd voor de bedoelde groep deskundigen, lieden die over hare beteekenis voor het Inheemsche leven kunnen oordeelen en die niet haar brood eten, *niet van haar afhankelijk zijn!*

Uit deze jongste, tweeledige poging om de mérites van haar bedrijf aan het oordeel eener objectieve openbaarheid te onttrekken, spreekt dezelfde angst, die zich zoo onvrijwillig-komiek uitte in de notulen der hoofdbestuursvergadering van het Suikersyndicaat, waar we onlangs, in trouwe, géén passender plaats voor wisten te bedenken dan die van een (amusant) feuilleton.

De wáárheid, Mijne Heeren! laat zich niet opsluiten, door geen getraliede vensters en door geen Menadoneesche portiers. Maar, onze lezers hebben gezien, de door het Suikersyndicaat vertoonde farce had toch één ernstig moment. Aan het einde namelijk, waar ter sprake kwam het „misbruik" (!) dat er te Genève zou (kunnen) gemaakt worden van gegevens aangaande de arbeidstoestanden in de suikerindustrie hier te lande.

Iemand opperde zelfs de vraag of het niet beter ware verdere verzoeken door het Binnenlandsch Bestuur om inlichtingen over arbeidstoestanden, te *weigeren.*

Men zal zich herinneren dat nog onlangs de sociaal-democraten hier te lande in hun nota voor den heer Albert Thomas hebben gewezen op den abnormalen, den onduldbaren toestand, dat de Regeering geen eigen inlichtingsorganen, geen arbeidsinspectie voor Java heeft en dus *moet* afgaan op de gegevens die de groote werkgevers zelf *verkiezen* te geven.

Dat het werkelijk tot een weigering zou kunnen komen om gegevens te verstrekken, gelooven wij niet: De heeren zijn slim genoeg en ze zullen ongetwijfeld beseffen dat het bij weigerachtigheid een klein kunstje ware hun een wettelijke verplichting tot het geven van de ruimste gegevens aangaande de arbeidstoestanden op te leggen.

Maar wat een gróóte kunst is: nauwkeurig te schatten *welke* mate van vertrouwen de thans door hen, onverplicht, verstrekte of gepubliceerde gegevens precies verdienen.

We kunnen ons best voorstellen dat, als het er op aankomt, de heeren aan het „vrijwillige" produceeren van (niet wel controleerbare) gegevens verreweg de voorkeur geven boven een inwinning van de gegevens door competente en onafhankelijke overheidsorganen. Thans is er immers de aangename kans eventueele iet of wat gênante gegevens wat te elimineeren, de „waarheid" eenigszins te fatsoeneeren, te styliseeren, haar wat aan te kleeden en bij te werken met bedak, met rouge en lippenstift.

Náákte en ongeschminkte waarheden zijn uit den aard dikwijls eenigszins choquant. Uit zuivere menschenmin moet men ze liever *niet* los laten rondloopen en zeker niet te Genève!

Meent iemand dat wij een nuttige en respectabele industrie klakkeloos bekladden, dat ze in blanke duivenonschuld nooit aan dergelijke zwarte slechtigheden heeft gedacht .... ? ? !

Wie weet, mogelijk valt over die onschuld nog wel eens een boekje open te doen!

In ieder geval, men heeft het uit de jongstgepubliceerde notulen gezien, men ziet het nu weer aan dat gesaboteerde congres: heel erg bemint „de Suiker" de objectieve openbaarheid niet; zelfs niet de wetenschappelijke.

Maar wat zal het Bestuur van de Vereeniging voor Koloniale Studiën nu verder doen? Wijken voor „de Suiker"?

En wat *kan* het doen?

Koloniale psychologie.

Toen vorig jaar het aangekondigd bezoek van Z.M. den Koning van Siam voorloopig afsprong, naar verluidde door meeningsverschillen omtrent het ceremonieel waarmede de ontvangst en de reis hier te lande gepaard dienden te gaan, zwegen wij, omdat het ons welhaast ongeloofelijk voorkwam dat de huidige Gouverneur-Generaal, die zelf steeds in zijn contact met de Oosterlingen zich volgens hoffelijke etiquette gedraagt, bezwaren zou hebben om dezen Oosterschen koning te geven wat des

konings is. Te meer daar Z. E. indertijd als gezant in Japan immers als het ware dagelijks in de schaduw van de hooghartigste oostersche majesteit heeft geleefd.

Evenwel, deze kwesties zijn thans beslist: Zijne Siamsche Majesteit zal met dezelfde statie ontvangen worden, als ware hij een koning uit Europa.

De geniepige koppigheid, waarmede sommige kranten hier, bij de aankondigingen betreffende het bezoek, den Siamschen koning Zijne *Hoogheid* en niet Zijne *Majesteit* bleven noemen, achtten wij overigens wel kenmerkend, maar niet de moeite van een reactie waard.

Nu echter, bij het onlangs gehouden Pacific Science Congress ten opzichte van de Oosterlingen een geesteshouding is aan den dag gekomen die met elke, ook Westersche wellevendheid tegenover gasten strijdt, en, naar de couranten berichten, onderscheid is gemaakt tusschen Westerlingen en Oosterlingen bij de ontvangst, reisaccomodatie en huisvesting, nu is spreken geboden.

Wij weten dat de Regeering, Z. E. de Gouverneur-Generaal, toen het onheil al geschied was zich moeite gaf om het gemis aan tact van het P.S.C.-comité te cacheeren en te sauveeren.

Men zal allicht zeggen dat het Congres-comité zijn tactloosheden geheel *onwillekeurig, zonder opzet* beging.

Des te erger! Westersche psychologen hebben ons geleerd dat zich in de dingen die iemand „per ongeluk", tegen zijn zin, doet, juist zijn *diepste* instincten onthullen.

Men is, „bij vergissing" zijn aloude koloniale instincten volgende, dien Aziatischen gasten tegemoet getreden met dezelfde hoovaardij als de Indonesiër dag in dag uit krenkend moet ondervinden.

Men is zich misschien wel „bewust" geworden dat de tijden veranderd zijn en zekere égards jegens de gekleurde rassen onvermijdelijk worden. Maar ...... het verraderlijke onderbewustzijn weet daar zoo niet van af!

Eén zoo'n ongecontroleerde uiting van den in het onderbewustzijn der koloniale blanken levenden hoogmoed doet den Hollandschen naam in Oost-Azië veel kwaad.

De houding zulker Westerlingen is er stellig géén van geestelijk gezag. En zulke eigenaardige uitvloeisels der psychologie van koloniale volken mochten wel eens door een wetenschappelijk congres tot onderwerp van psycho-ethnologisch onderzoek gemaakt worden.

In ieder geval, het Nederlandsche moreele gezag heeft door deze historie een leelijken knauw gekregen.

China's invloed op de Wereld (!)

Uit het Chineesche blad *Ho Suk Min Kok Yit Po* van 13 en 14 Mei, geven wij hieronder weer de rede door een der Chineesche gedelegeerden op het Pacific Science Congress gehouden op een feestmaal bij den Chin. Consul-Generaal en welke van een niet gering gevoel van nationalen trots getuigt:

De invloed van onze Overzeesche broederen in het buitenland dwingt ons eerbied af. Gedurende de Ming-dynastie reisde een Chinees reeds naar het Z.-W. van Afrika, wat de Europeanen te dien tijde niet konden doen. Gedurende de Ching-dynastie dreef Coxinga de Hollanders uit Formosa. Dit toont dat de Chineezen de buitenlanders kunnen verslaan. Ook nu hebben de Chineezen hier nog grooter economische macht dan de buitenlanders. De materieele beschaving der Europeanen wint het thans echter van alles. Toch bestaat de economische kracht van de Overzeesche Chineezen nog steeds. Met de beschaving van China kan die van geen land ter wereld vergeleken worden. Het examensysteem werd door het Westen van ons overgenomen en toont onzen politieken invloed. De philosoof Ku Mung Ming, die een heel gewoon man was, werd door de Duitschers een Oostersche wijze genoemd. Dit toont onzen philosofischen invloed. Ook op het gebied van archeologie en geologie hebben we de laatste jaren veel gepresteerd. Gedurende de laatste twee jaren werkt de revolutie met succes en de geheele natie is gedoopt met de Drie Volksprincipes van Dr. Sun en gekant tegen de verdrukking, die van de buitenlanders geleden werd. De toekomst is dan ook schitterend. Binnen 30 of 50 jaren zal China een beschaafd, sterk land zijn. Ofschoon Japan een imperialistische agressor is, heeft het op het gebied van wetenschap veel te beteekenen. Het trok ook de aandacht van de wereld door de grootsche ontvangst op het 3e Pacific Science Congress aan de deelnemers bereid. Ook de Hollandsche regeering stelt pogingen tot een goede ontvangst in het werk. China moet ten behoeve van de rassen in Azië zich inspannen om aan de onrechtvaardige practijk, dat de Westerlingen het Oosten verachten, een einde maken. De Maleiers behooren ook tot een Oostersch ras. Onze broederen moeten hen beschaafd maken en door een geest van gelijkheid en wederkeerige hulp medewerken om de glorie der Oostersche rassen te verhoogen.

Oost- en West-Ind. Literat.-Overzicht.

De West-Indische Gids.

Inhoud v. h. Sept.-Nr. Bezoek aan St. Louis, het leprozen-eiland in de Marowijne, melaatschen-etablissement van de Fransche strafkolonie St. Laurent, Fransch Guyana, door F. S. Schuitemaker, arts. — Treef en lepra in Suriname, door Dr. H. D. Benjamins. — Het sprookje van een goudland, door Joh. F. Snelleman. — Rede door den Gouvern. v. Suriname, Dr. A. A. L. Rutgers, op 14 Mei 1929 uitgesproken ter opening van de zitting der Kolon. Staten. — Rede door den Gouvern. v. Curaçao, Ir. L. A. Fruytier, op 14 Mei 1929 uitgesproken ter opening van de zitting v. d. Kolon. Raad. — Bibliographie. — Uit de Pers.

Koloniaal Tijdschrift

September '29. Samenstelling van regeerorganen in het staatsrecht overzee, door Prof. mr. C. v. Vollenhoven. — De officieele Gouvernementsrechtspraak en de proatin-adat, door Dr. W. v. Royen. — De Ind. dorpsgemeenschappen in Zuid-Sumatra, door Th. O. B. Günther. — Iets over eleutherogamie bij Karo-Bataks, door Dr. W. Huender. — Agrarische regelingen op het Maleische schiereiland, door A. G. Deelman. — Ngroewat, door Dr. J. W. A. de Stoppelaar. — Kroniek-Literatuur (H. C. A.).

Koloniale Studiën.

Inh. v. Afl. No. 3 (Juni). Indonesische Volksbanken, door Dr. J. H. Boeke. — Hoe moet de Indische Gemeente meer contact krijgen met haar inheemsche bevolking? door J. J. G. E. Rückert. (Gedeelt. inhoudsopgave).

Economische beschrijvingen

II, met kaart. Enkele gegevens omtrent den econom. toestand van de Kaloerahan Sidoardjo (district Kabonongan, Regentschap Bantoel, Afd. Jogjakarta, door Dr. L. Adam (Deel I).

De Indische Gids

van September bevat het portret van Z.Exc. S. de Graeff, Minister v. Koloniën. Inhoud: Jan Pietersz. Coen, † 1629—21 September—1929, door G. B. J. van Heuven. — Het koloniale arbeidsvraagstuk in het Institut Colonial International te Brussel, door Mr. Dr. W. M. G. Schumann. — Staatkundig beleid en bestuurszorg in N.-I., door A. D. A. de Kat Angelino, door Dr. (Mr.) I. A. Nederburgh. — Een tentoonstelling van „het Koloniale Boek", door Johan Koning. — Tanganyika en de Volkenbond, door George Nypels. — De Tarievenpolitiek en de Grondwetsherziening van 1922, door Otto Oprel, ec. cand. — Naschrift, door A. de Graaff. — Voorts de gewone rubrieken.

Nederlandsch-Indië, Oud en Nieuw.

Inhoud van afl. 5: Dr. Paul Wirz, het eiland Saboroet en zijn bewoners. — B. M. Goslings, het batikken in het gebied der hoofdplaats Djambi. — J. A. Loebèr Jr., Woningbouw en Architectuur in Nieuw-Guinea (vervolg). — Boekbespreking.

De Indische Verlofganger.

van 6 Sept. Op de eerste pagina de portretten van den heer D. v. Geuns, benoemd R.O.N.O. en van mevr. v. Geuns—Langeveld. — Zendelingen in Indië, door S. Kalff. — Het te-water-laten van het M.S. „Baloeran" v. d. Rott. Lloyd.

Locale Belangen.

Bijlage van aflevering, 1 Augustus. Mededeeling No. 75. Verslag v. d. 17de jaarvergadering der Vereeniging van dien naam en van het 19de Decentralisatie-Congres, gehouden te Semarang op 10 en 11 Mei 1929.

Tijdschrift van het Kon. Ned. Aardrijksk. Genootschap.

Het September-No. behelst o.m.: Het 4e „Pacific Science Congress", gehouden te Batavia en Bandoeng van 16—25 Mei j.l., door J. P. Kleiweg de Zwaan.

Algemeen Landbouwweekblad voor Ned.-Indië.

In het No. van 27 Juli o.m.: De koffiecultuur in Belgisch-Congo en Systematische veldproeven bij thee en bewerking der resultaten.

Korte Berichten

voor Landb., Nijverh. en Handel. In het No. van 3 Aug. Onder de „Mededeelingen van verschillenden aard": Econ.- en handelsberichten. — Overzicht van de productenmarkt op Java en Madoera gedurende het 2e kwartaal van 1929. — De Chineesche Katoennijverheid. — De rubbermarkt gedurende Mei 1929.

De Indische Culturen (Teysmannia).

Het 1 Aug.-No. bevat o.a.: Hoe de Brazilianen koffie verhandelen, door Dr. A. de Quecroz Telles, met 2 foto's. — De invloed van verschillende bemestingen op de kwaliteits-eigenschappen van Tabak. Lezing van Ir. D. Tollenaar.

Economische Statistische Berichten.

Het No. van 4 Sept. bevat o.a.: De Indische middelen over Mei 1929.

Neerlandia.

Maandblad van het Algemeen Nederl. Verbond. In het No. van September onder „Suriname": Brieven uit Paramaribo I en onder „Boekbespreking": The Dutch in Ceylon.

De Indische Mercuur

van 4 September: Kinderarbeid in de Vorstenlandsche tabaksindustrie, door Mr. Cecile Rothe. — Geschichte des Zuckers, besproken door Dr. H. C. Prinsen Geerligs. — De cultures ter Oostkust van Sumatra. — Voorts Kultuurberichten enz.

De Indische Post.

van 3 Augustus opent met Indië en de verkiezingen in Nederland (Onze meening).

Zending- en Missieperiodieken.

De Zendingsbode, Augustus, Maandbl., Orgaan v. h. Centraal-Comité voor de zending der Ind. Kerk, gevestigd te Batavia.

September-No. Medisch Missie-maandblad, Officieel orgaan v. h. Medisch Missie Comité.

September-No. „Een vaste burg is onze God". Getuigenissen en berichten uit de Luthersche Kerk. Orgaan v. h. Nederl. Luth. Genootschap voor In- en Uitwendige Zending.

September-No. „St. Claverbond". Uitgave der P.P. Jezuïeten ten bate hunner missie op Java.

BOEKAANKONDIGING.

In en om het Chineesche kamp. Zij wier belangstelling uitgaat naar de bevolkingsgroep in Indië, welke reeds vanwege de econ. functie door haar in ons maatschappelijk leven vervuld, de aandacht zoozeer verdient — de Chineezen — zullen met genoegen kennis maken met het in het begin van dit jaar verschenen populair-wetenschappelijk werk, waarvan de titel hier is aangegeven. De schrijver is de heer Moerman Jzn. De heer J. Hardeman, Dir. v. Onderwijs en Eeredienst, scheef een voorwoord, waarin hij wijst hoe met dit boek een aanvulling verkregen is van een sterk gevoelde leemte bij het lager onderwijs. Deze typografisch goed verzorgde uitgave, gedrukt op de Landsdrukkerij te Weltevreden, lag ter bezichtiging op de tentoonstelling van het koloniale boek, in Den Haag, van 25 Juli—10 Augustus gehouden. De sierlijke roode band is van P. van Steenderen, de teekeningen meest alle van leerlingen van de Holl.-Chin. kweekschool te Meester-Cornelis. Als bijlage een lijst der Nijverheids-ondernemingen in N.-I. gevestigd volgens het adresboek van de Ned.-Ind. Nijverheid.

„Succès", Holland's Efficiency Maandblad, Balistraat 74, Den Haag, heeft een merkwaardig boekje het licht doen zien: „De geboden van het succès" van Charles M. Schwab, den Amerikaanschen Staalkoning. In vertaling van Alfred Rodriques. Het bevat de voorwaarden om in het leven — zakenleven — vooruit te komen. De titel wijst er reeds op. Veel verkocht en gelezen, vooral in Amerika en in Duitschland zal deze goede vertaling ook hier te lande haar lezers wel vinden, bevattende het boekske aardige en oorspronkelijke werken en raadgevingen.

„De Nederlander onder de Inlanders in Nederlandsch-Indië", door W. Rijkee Mz., oud-Hoofdonderwijzer in Ned.-Indië (Uitgever W. Rijkee Gz., Rotterdam) is een zeer nuttig boekje ten dienste

van hen die zich naar de Tropen begeven, maar ook wel voor degenen die daar nog niet te lang gevestigd zijn. De zeden en gewoonten van de inheemsche bevolking te leeren kennen is een eerste eisch voor hen die zich in de nieuwe omgeving hebben in te leven en het middel om groote moeilijkheden en bittere teleurstellingen te ontgaan. Na een inleiding, waarin reeds dadelijk behartigenswaardige wenken volgen een zestal hoofdstukken (onderverdeeld) over zeden en gewoonten, godsdienst, karakter, gemoeds- en verstandshoedanigheden van den Inlander, ook z'n maatschappelijke en physieke hoedanigheden. Ook de „onhebbelijkheden" van den Inlander zoowel als de „fouten" van den Nederlander vinden bespreking in een werkje uit hetwelk nog menigeen profijt kan trekken.

Ter leestafel.

a. „Amsterdam—Batavia door de lucht", een geïll. propagandaboekje, vervaardigd door het Hoofdbestuur der Posterijen, Telegr. en Telefoon, in samenwerking met de K.L.M., ter bevordering van het luchtpostvervoer. (Niet in den handel).

b. Het Jaarverslag 1928 van het gesticht „Oranje Nassau" te Mageiang (Stichting Joh. v. d. Steur).

Suriname.

In aansluiting aan ons nummer van 22 Augustus ontleenen wij aan „De West" van 26 Juli het volgende:

„De geruchten omtrent het binnendringen van Brazilianen op Surinaamsch grondgebied hebben een alleszins bevredigende oplossing gekregen. Er is in beginsel besloten, dat een gemengde expeditie de grens zal vaststellen tusschen Suriname en Brazilië. Onlangs heeft de Gouverneur bericht gekregen dat vanwege de Braziliaansche regeering eenige personen naar het grensgebied zijn gezonden, ten einde eenige voorbereidende maatregelen te nemen, in verband met de later uit te zenden gemeenschappelijke expeditie. In verband daarmede heeft de districtscommissaris van Marowijne, die onlangs naar het achterland een reis maakte, in opdracht van den gouverneur aan de plaatselijke bevolking verzocht eventueel alle medewerking te verleenen aan bedoelde Braziliaansche expeditie."

Die „bevredigende oplossing" moet men cum grano salis opvatten. Er is natuurlijk geen bezwaar tegen om eenige heeren toe te staan op ons gebied „voorbereidende maatregelen" te nemen, in verband met de later uit te zenden gemeenschappelijke expeditie ter afbakening van de grens. Maar zooals wij vroeger reeds aantoonden, moet er nog heel wat gebeuren vóór de beide regeeringen tot het uitzenden van een gemeenschappelijke expeditie kunnen overgaan.

Wij vertrouwen dat onze regeering het aantal blunders, bij de behandeling van de Surinaamsche grenskwesties begaan, niet met een nieuwen blunder zullen vermeerderen. Na de arbitrale uitspraak van Parijs op 4 October 1899 in het Britsch-Venezuelaansche grensgeschil gaf onze regeering aan de Britsche regeering te kennen dat zij zich niet gebonden achtte door de incidenteele uitspraak van het scheidsgerecht dat de Koetari-Koeroeni de grens was tusschen Britsch-Guiana en Suriname. Terecht hield onze regeering de New River voor de grens. De Britsche regeering wees op geheel ondeugdelijke gronden dit standpunt af. Daarmede was natuurlijk de kwestie niet beslist, zoodat wij nog op hetzelfde standpunt staan als in 1899.

Nu is er niet zoo heel veel inzicht voor noodig om in te zien dat wij onze grens met Brazilië niet kunnen afbakenen, zoolang de kwestie New River of Koetari-Koeroeni niet is opgelost.

Hoe het daarmede staat houdt onze regeering stipt geheim.

Vlotten de onderhandelingen met het Foreign Office niet, dan heeft onze Minister van Buitenlandsche Zaken te Genève een prachtige gelegenheid om met den daar eveneens aanwezigen Britschen Minister van Buitenlandsche Zaken bij een gemeenschappelijke lunch de zaak ter sprake te brengen. De atmospheer is daar gunstiger dan te Londen.

Om nu even terug te keeren tot het bericht van „De West".

In opdracht van den Gouverneur heeft de Districts-Commissaris van Marowijne aan de plaatselijke bevolking verzocht alle medewerking te verleenen aan de Braziliaansche expeditie.

De „plaatselijke bevolking". Wie bedoelt men daarmede?

Het schijnt ons niet overbodig dat de heeren in Suriname kennis nemen van Fransen Herderschee's *„Verslag der Tapanahoni-Expeditie"*, van de Goeje's *„Verslag der Toemoekhoemak-Expeditie"*, en van het laatste gedeelte van het Verslag der Expeditie-Stahel.

* * *

De Gouvernements-Secretaris deelt aan de Surinaamsche bladen mee, dat, volgens telegrafisch bericht uit Buitenzorg, naar Suriname gedetacheerd zullen worden de landbouwconsulent eerste klasse W. E. K. Baron van Lijnden en de adjunct-landbouw-consulent Padmonisastro. Laatstgenoemde vertrekt 21 October van Amsterdam, terwijl verwacht wordt, dat ook de eerstgenoemde vóór het einde van dit jaar in Suriname zal aankomen.

Dezelfde ambtenaar deelt verder mede, dat met de Oranje Nassau, die 30 Augustus van Amsterdam zou vertrekken, worden verwacht de heer Grader, bestemd om benoemd te worden tot districts-commissaris en de heer Bünzli, bestemd om op te treden als entomoloog bij het Landbouwproefstation.

De heer Grader, oud-kapitein van het Ned.-Ind. leger, was laatstelijk gedurende vijf jaar gewestelijk secretaris in de residentie Soerakarta; de heer Bünzli studeerde landbouwkunde en entomologie in Zwitserland en daarna korten tijd in Wageningen.

* * *

„Suriname" van 6 Aug. schrijft:

„Hier ter stede is opgericht de Arija Samaj (Arisch kerkgenootschap) welke zich tot den Gouverneur heeft gewend om zedelijk erkend te worden. Dit Hindoesch kerkgenootschap is gevestigd in verschillende Britsche koloniën en belast zich ook met het onderwijs aan kinderen."

* * *

Daar de diepboringen, welke in Nickerie worden ondernomen door de Surin. Oil Cy., niet afgeloopen zijn (terwijl de vergunning tot onderzoek deze maand verstrijkt) heeft het Surinaamsch gouvernement, naar „De West" verneemt, zich bereid verklaard een wijziging voor te stellen in de petroleumverordening, waardoor de termijn van het onderzoek kan worden verlengd.

* * *

Wij lezen in „De Banier" van 26 Juli:

„Blijkens een bericht in de Daily Argosy is zekere Mr. Samuel F. Bell, een uitstekende oliedeskundige van de Vereenigde Staten van N.-A., op 9 Juli te Georgetown gearriveerd ten einde een grondig onderzoek in te stellen naar de beweerde ontdekking van petroleum aldaar.

Indien het onderzoek gunstig uitvalt, meldt het blad, zal onmiddellijk met werken worden aangevangen".

* * *

Volgens „De Surinamer" van 15 Augustus melden Engelsche bladen, dat Sir Gordon Guggisberg, die pas naar Europa vertrok voor herstel van gezondheid en om overleg te plegen met de nieuw opgetreden regeering, niet zal terugkeeren naar Demerara.

Als zijn opvolger wordt genoemd Kapitein Wedgwood Benn, 52 jaar oud, vroeger behoorend tot de liberale partij, doch sinds 1927 lid der Arbeidspartij en thans secretaris voor Indië in het Arbeidskabinet.

* * *

De „N. R. Ct." van 4 Sept., Ochtendbl. B. schrijft:

De kamer van hoophandel te Georgetown deelt mee, dat in het algemeen beschouwd de oeconomische toestand van Britsch Guyana stationair is.

De waarde van den in- en uitvoer is voor 1928 ongeveer dezelfde geweest als voor 1927 en bedroeg ongev. $ 12.000.000 voor den import en $ 14.500.000 voor den export, tezamen $ 26.500.000 of $ 2.000.000 meer dan in 1926, dat een bijzonder droog jaar was. De export van landbouwproducten gaat vooruit, b.v. van suiker en rijst, maar die van alle andere producten gaat achteruit, n.l. van hout, boschbouwproducten en diamanten.

De suikeruitvoer van 114.687 ton is de grootste geweest sinds 1915. De gemiddelde exporttaxatie was $ 70.66 per ton. Ook rhum en melasse toonen een vermindering. Maar de meest opmerkelijke vermeerdering is geweest die van den rijstexport met 41.500.000 lbs. Dit artikel leverde in 1928 10.55 pCt. van den geheelen uitvoer van landbouwproducten van Britsch Guyana. Copra en koffie toonen een vermeerdering, daarentegen zijn cocosnoten en balata achteruitgaande, eveneens timmerhout (houten dwarsliggers stationair).

De uitvoer van diamanten daalde tot 132.966 karaats, geschat op $ 2.518.836, tegen 180.678 karaats van $ 3.614.938 in 1927. Goud en bauxiet werden ook in verminderde hoeveelheden uitgevoerd.

Britsch Guyana verkoopt aan Gr.-Britannië 30.9 pCt. van haar geheelen export. Het Britsche rijk is afnemer voor 77.3 pCt. van den uitvoer.

De diamanten gaan thans hoofdzakelijk naar Nederland en België, resp. 42.1 pCt., 65.3 pCt. en 68.3 pCt. in 1925, 1927 en 1928.

De hoeveelheid van den invoer uit Nederland en andere vreemde landen over 1928 toonde een verdere daling door de vergrooting van het verschil in invoerrechten, geheven voor Britsche en niet-Britsche goederen ten gunste van de Britsche; mede was oorzaak de aanhoudend gedrukte oeconomische toestand der kolonie.

* * *

Binnenkort — schrijft „De West" — vertrekt dr. Simons naar Nederland, die ruim anderhalf jaar met groote toewijding werkzaam was bij de leprabestrijding. Na het prachtig initiatief van dr. Schuitemaker — die met groote persoonlijke offers het eerst de systematische behandeling van een groot aantal lijders buiten de gestichten op zich nam — heeft het Gouvernement dit werk overgenomen en kan men verklaren, dat de leprabestrijding daardoor in nieuwe banen getreden is. De heer Simons heeft zich bij dit werk zeer verdienstelijk gemaakt en bij zijn reis naar Europa en zijn verdere studie aldaar vergezellen hem ongetwijfeld de zegenwenschen van vele dankbare patiënten.

* * *

In „De Groene Amsterdammer" van 31 Augustus schrijft de heer C. K. Kesler over de viering van de Koninginne jaardag: *„Feest in Suriname"*, verlucht met een aardig prentje.

* * *

In „Neerlandia" van deze maand *„Brieven uit Paramaribo" I*, waarin een fijngevoelde beschrijving van het leven der „Kotomisies", geïllustreerd met een afbeelding van zoo'n Kotomisie.

* * *

Prof. Sleeswijk schrijft in „De Telegraaf" van 3 September over *„poenale sanctie in Suriname"*, met een afbeelding. Een zeer interessant artikel.

* * *

De Koningin heeft den titel van hofleverancier met het recht om het koninklijk wapen te voeren verleend aan mej. Augusta Curiël, fotografe te Paramaribo, en aan den heer M. A. Abrahams, goudsmid aldaar.

Uit den Verren Vreemde.

Groote gemeenschappen.

De politiek van den dag staat in het teeken der groote gemeenschappen. Het „in ons isolement ligt onze kracht", het „ieder voor zich en God voor allen" wordt als leidende gedachte los gelaten. De politiek doet in dit opzicht eigenlijk niet anders dan zich te voegen naar hetgeen de groote samenleving van onzen tijd in 't bijzonder kenmerkt. Isolement bestaat niet meer, ieder leeft mee met allen, allen bemoeien zich met ieder.

Het streven is onmiskenbaar, maar daarmede is nog niet gezegd, dat het verschijnsel reeds door alle politici als richtsnoer aanvaard wordt, noch ook dat de weg ter verwezenlijking, voor hen die op internationale samenwerking wenschen aan te sturen, als van zelf aangewezen is.

Coolidge, de kort geleden afgetreden president van de Vereenigde Staten van N.-Amerika, achtte Amerika groot genoeg om 't zonder de buitenwereld te kunnen stellen, en hij wenschte, na de inmenging in den grooten wereldoorlog, verder buiten de Europeesche politiek te blijven. Toch heeft de geest van den tijd hem ook niet onberoerd gelaten. Hij zocht naar een Monroe-verband, dat Noord- en Zuid-Amerika onder de suprematie zou brengen van Washington. Vredelievend was die staatkunde eigenlijk niet. Amerika maakte zich militair heel sterk, vooral door een vloot, welke door die van geen land zou worden overtroffen, en het greep bazend in de aangelegenheden van elke kleinere Amerikaansche republiek wanneer deze zich niet naar den wil der grootere zusters voegde.

Is Coolidge zoo nog wel als een voorstander voor een grootere gemeenschap te beschouwen, zij 't in Amerikaansche zelfgenoegzaamheid, bij Mussolini

at de Italiaansche zelfgenoegzaamheid zóó ver dat zonder zich aan de samenwerking met anderen onttrekken, toch luidde verkondigt: Italië kan wil op eigen beenen staan.

Hetzelfde zou men kunnen zeggen van Moe-pha Pacha, den Turkschen dictator. Maar deze d het zwakke, van alle zijden bestookte Turkije n den vreemden invloed te onttrekken, hij had s zijn land eerst te bevrijden van een te veel aan gemeene belangstelling van buitenaf. Nu hij hierin slaagd is, bestaat de kans dat hij zich niet onge-gen zal toonen om Turkije, op voet van gelijk-d, een plaats te laten innemen daar waar de ogendheden samenkomen om over gemeenschap-lijke belangen te beraadslagen.

Rusland is in deze niet als voorbeeld, van opgaan een gewild isolement te noemen. Het tegenover-stelde zou eerder te zeggen zijn. Rusland heeft et de andere staten, die het voor zijn politiek st te winnen, een Unie van sowjetstaten gevormd, t heeft als liefste illusie geheel de wereld onder politieke leiding van Moskou te brengen, het eft in alle landen zijn organen om tot de ver-ezenlijking van die illusie mee te werken, voor over de bolsjewistische staatsgemeenschap, in eerwil van dit alles, in isolement voortleeft is , omdat zij het begrip groote gemeenschap op nsch andere wijze in praktijk wenscht te brengen n met het inzicht der overige wereld strookt. usschen is, als gezegd, zoo reeds een groote ge-eenschap van Sowjetstaten tot stand gekomen. ze brengt echter geen boodschap van wereld-ede.

Met de vervanging van Coolidge door Hoover ebben de Ver. St. v. N. Amerika een nieuwe bui-nlandsche politiek ingeluid, die beslist een ande-n kant uit wil. Hoover is er zeer gauw toe over-gaan overeenstemming met Engeland te zoeken n door een nieuwe afspraak tot verdere uitwer-ng en nadere bevestiging te komen van het Kel-gg-pact, waardoor de oorlog moet worden uitge-nnen. Hij heeft ook tegenover de Amerikaansche sterrepublieken dadelijk een minder aanmati-nd standpunt ingenomen. In verband met die edelievende stemming ziet hij de mogelijkheid in de vloot in te krimpen. Geschiedt dit in overleg sschen de groote Amerikaansche gemeenschap en groote Britsche gemeenschap, dan zal dit, zegt , meer bijdragen tot bevordering van de vrede-nsen dan een wedstrijd tusschen die gemeen-happen in oorlogsschepen.

Hoover wendde zich tot Baldwin om over deze euw-oriënteering van gedachten te wisselen, en vond daar dadelijk een open oor, doch Enge-nd was den verkiezingsstrijd reeds ingegaan, die n nieuw ministerie achter de groene tafel bracht. Mac Donald en Henderson vond Hoover's opvat-g natuurlijk ook dadelijk volle instemming. Met voortvarendheid dit ministerie eigen werden al uw resultaten bereikt. Begin October zal de Brit-he premier naar Amerika gaan om met Hoover t plan tot beperking van de vloten te bespreken; at ter voorbereiding gedaan is, is reeds bekend, en laat zich aanzien dat men tot overeenstemming l komen. En toch, als men ziet, hoe over de rkte van de geoorloofde strijdmiddelen geschre-n en gewreven wordt, ja, hoe zelfs voor deze ge-genheid een nieuwe maatstaf uitgedacht is om t efficiency-vermogen van de oorlogsschepen in nderlinge vergelijkingen uit te drukken, moet men t de overtuiging komen dat tusschen de eminente organgers in de vredesbeweging groot onderling antrouwen blijft bestaan. Dit spruit voort uit de erweging dat in de strijdmacht zelf toch ook het genlijk oorlogsgevaar niet ligt, althans niet uit-uitend en niet in de eerste plaats. Er zijn redenen n geschonden recht, van gekwetst nationaliteits-voel, van rassentegenstelling, van economischen ijver, die ook onder de oogen moeten worden ge-men, wanneer men wil spreken van het uitban-n van den oorlog.

Hiervoor zijn de heeren natuurlijk ook niet blind. ac Donald heeft dan ook tevens in het vooruit-cht gesteld, dat het vraagstuk der economische wrijvingen aan de orde zal komen. En in de jaar-vergadering van den Volkenbond, in deze maand te Genève gehouden, heeft de bereidverklaring van een groot aantal staten om hun onderlinge geschillen voor het Haagsche Hof te brengen aan de vredes-gedachte versterkten grondslag bezorgd. Wel moet hierbij aangeteekend worden, dat eenige staten dit hebben gedaan onder bepaalde reserves, dit wil echter niet zeggen, dat zij bij die reserves denken aan een oplossing van een daarbinnen vallend ge-schil „door oorlog", maar dat zij zich voor een zoo-danig geval de wijze waarop zij de oplossing zullen zoeken voorbehouden.

In het verband van onze beschouwingen ligt de beteekenis van deze combinaties vooral in het uit-breiden van de gemeenschap. Niet meer Amerika op zich zelf, niet meer het Britsche rijksverband op zich zelf, maar deze te zamen. En ook al weer niet deze twee alleen, maar ook zij reikend de hand in meer dan een richting.

Nadat de Haagsche conferentie een oogenblik de vrees had doen opkomen, dat Londen, door zijn toenadering tot Washington, zich van Parijs ver-wijderde, was men reeds tot beter inzicht gekomen toen Den Haag tot een verblijdende overeenstem-ming vermocht te komen. Mac Donald's bespre-king met Briand te Parijs en zijn groote rede te Genève gaven uitdrukking aan den wensch van Engeland om met Frankrijk tevens op goeden voet te blijven. Maar hij sloeg ook nog een andere noot aan, die bijzondere opmerkzaamheid verdient. Het oude land in het Oosten komt tot ontwaken. De Volkenbond moet indachtig blijven, dat hij een we-reldvredebond wil zijn. Men moet bijtijds de broe-derhand reiken aan die oude landen, voordat zich daar een vijandschap vast zet tegenover het Westen.

Voegt men hieraan toe, dat de Zuid-Amerikaan-sche republieken, welke een beweging hadden ge-maakt om den Volkenbond te verlaten, het voor-beeld van Spanje hebben gevolgd en bijtijds tot inkeer gekomen zijn, dan heeft de Volkenbond bij de herdenking van zijn tienjarig bestaan en bij de plechtigheid van de eerste-steenlegging van een eigen gebouw, wel reden er zich over te verheugen, dat, ook door zijn toedoen, iets bereikt is om de vol-ken tot een gemeenschapszin te brengen zooals zij dien vroeger nooit gekend hebben.

In die beweging komt ook een eeregroet toe aan minister Briand, die met Kellogg het naar dien laatste genoemde pact tot stand heeft doen komen, die, in samenwerking vooral met Stresemann, de Fransch-Duitsche verwijdering heeft verkleind, die van Lucarno, via Den Haag, naar Genève een geest van verzoening over de volken heeft gebracht, en die zich bij zijn internationale politiek niet alleen verdiept in vragen van kanonnen, onderzeeërs, regimenten en oorlogsschepen, maar die, door den tarievenstrijd te beperken ook vrede wil brengen op economisch gebied.

In deze daad om tot de economische Vereenigde Staten van Europa te komen ligt te meer durf, om-dat de Fransche staatsman bij zijn landgenooten de meest halsstarrige voorstanders van protectie vindt, en omdat hij tevens aan de Amerikaansche en de Britsche staatslieden voorhoudt: als het u ernst is met de uitbanning van den oorlog, mogen uwe lan-den ook niet volharden in den tarieven-oorlog, dien zij voeren. Het zal hem niet zoo gemakkelijk vallen de algemeene opinie aan zijn zijde te krijgen, als zulks 't geval is voor de uitbanning van den strate-gischen oorlog. Dezen toch verafschuwt iedereen in zijn hart, al is men 't niet eens over de mogelijk-heid der afschaffing. Maar over het afkeurenswaar-dige of prijzenswaardige van protectie zijn niet allen 't eens, en daarmede gaan zóó vele belangen en zóó vele sociale kwesties gemoeid, dat het ver-krijgen van principieele overeenstemming zeker al moeilijk zal zijn.

De poging is er echter. Een groot politicus, een volhardend staatsman heeft de zaak aangepakt, waarvoor, zooals men weet, Colijn, als voorzitter der Genève-sche commissie, het vorige jaar reeds een succes wist te bereiken. De kansen, om in de richting van het tot stand komen van een groote economische volkengemeenschap een beteekenis-volle schrede te kunnen doen, laten zich hierdoor gunstiger aanzien.

Het mooie van de Pan-gedachte zou echter ver-loren gaan, wanneer zij de vooruitgezette bedoeling insloot van *zelfgenoegzaamheid* in grooter kring en van *vijandschap* ten opzichte van andere Pan-gemeenschappen; hiertegen hebben Mac Donald en Stresemann dan ook uitdrukkelijk gewaarschuwd toen zij in Genève belangstelling toonden voor de Briand-gedachte.

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur.

De firma Crans & Co. deelt mede dat zij als agente der- N.V. Kon. Ned.-Ind. Luchtvaart-maatschappij, gevestigd te A'dam, voor Den Haag optreedt. Aanvragen voor luchtpassages op Java en Sumatra worden aangenomen, terwijl timetables op aanvraag gaarne worden toegezonden.

Van de Redactie.

Deze week geen bijdragen voor de rubrieken: Overzicht uit de Europ. pers en Curaçao.

Mutatiestaat van 4 tot 11 September.

Nieuwe Leden

Nieuwe Leden	Geïntroduceerd door:
Menno & Co., Bankiers, Den Haag, K. Voorhout 6. f 10.	Het Hoofdbestuur van „Oost en West".
W. C. de Haas, Arts, Officier van Gezondheid 1ste kl. N.-I. L., Den Haag, Valkenboschlaan 196. f 10. W. van den Berg, Administrateur van Financiën in N.-I., Den Haag, Groot Hertoginnelaan 92. f 5.	Eigen aanmelding.
Dr. R. Broersma, Den Haag, Ant. Heinsiusstr. 18. f 5.	Den Heer H. J. A. Raedt v. Oldenbarnevelt te Den Haag
Siegfried Blauw, Directeur Haagsch Conservatorium voor Muziek, Den Haag, Ooievaarlaan 3. f 5	Den heer J. L. Hakker te Den Haag.
P. K. Heringa, Opperhoutvester m.v. Utrecht, Frederik Hendrikstraat 38. f 5. A. J. Berman, Secretaris van „Simawi", Heemstede, Jan van Goyenstraat 29. f 5 (Afd. Haarlem). L. Th. van Haaften, O.-I. Ambtenaar m.v. Oegstgeest, Regentesselaan 37. f 5. (Afd. Leiden).	Eigen aanmelding.
H. J. Ph. Kramer, O.-I. Ambtenaar m.v. Bussum, Koningslaan 13. f 5	Den heer D. H. Ooms te Hengelo.
Chr. P. J. M. Rogier, Industriëel, Bergen-op-Zoom, Stationstraat 15. f 5	Den heer Mr. Dr. P. A. F. Blom te Bergen-op-Zoom.
Mr. J. P. S. Gualthérie van Weezel, Deventer, Keizerstraat 2. Mr. S. H. van Groningen, Deventer, Welle 29.	Als leden van het Landbouwmuseum te Deventer.
J. van den Marel, Oud-Lid van den Raad van Indië te Brussel (tijdelijk) f 7.50.	Eigen aanmelding
J. W. Wenckebach, Agent K. P. M. te Benkoelen f 10. C. L. Doorman, Procuratiehouder B. P. M. te Semarang. f 12. A. A. van Vloten, Resident te Indramajoe. f 6.	Hoofdvertegenwoordiger „Oost en West" in Indië.
E. Werleman, Gediplomeerd Gezaghebber B. B. te Smitau (West-Borneo). f 6.	Eigen aanmelding.
K. F. M. Umland, Administrateur Tabakondng. „Soekowono" te Soekowono (Oost-Java). f 12. Dr. R. Wind Hzn., Opperhoutvester, Djombang. f 6.	Hoofdvertegenwoordiger „Oost en West" in Indië.

Afschrijvingen

P. H. van Groningen, Deventer, Achter de Muren 54.
L. U. van Stenis, Oud-Resident van Bali, Breda, Baronielaan 223 (overleden).
H. A. van Steennis, Nijmegen, Keizer Karelplein 6.
Ds. N. Klaassen, Predikant te Soekaboemi.
L. W. Visser, Hoofdcommies P.T.T., Bandoeng.

Adresveranderingen

Mevr. A. Graafland-Cooke, Amsterdam (Z.), van: Valeriusstr. 150B, naar: Vondelstr. 182 (huis), p.a. Mevr. Greeter.
J. J. Wittenberns, Oud-Onderwijzer 1ste kl., Amsterdam, van: Linnaeushof 74, naar: Galileïplantsoen 14.
C. R. P. Schäffer, van: Probolinggo, naar: Amsterdam, Heerengracht 489. Postbus 923. f 10. (contributie '29 reeds voldaan).
Th. Ligthart, van: Weltevreden, naar: Amsterdam, p. a. Javasche Bank, Keizersgracht 668. f 10. (contributie '29 reeds voldaan).
P. R. Zeeman, van: Soerabaja, naar: Amsterdam, p. a. Ned. Handelmij., Vijzelstraat 32. f 6. (contributie '29 reeds voldaan).
Ir. C. G. Cramer, Lid van de Tweede Kamer, van: Heemstede, Vijverlaan 6, naar: Bloemendaal, Hartelustlaan 2.
Mevr. C. Spirlet-Kievits, van: Apeldoorn, Soerensche Weg 40, naar: Overveen, Oranje Nassaulaan 112. f 5. (Afd. Haarlem).
Mevr. E. Witsen-van Vloten ,Haarlem, van: Schneevogtstraat 1A, 2, naar: Huis „Hoogerwal", Burgwal 103.
K. H. Jäger, Indoloog, Leiden, Hooge Rijndijk, van: 198, naar: 256.
H. Bergema, Miss. pred., van: Leiden, Lijsterstraat 7, naar: Groningen, Ernst Casimierlaan 25. f 5.
Dr. Th. Valeton, Oud Afd.-Chef Dep. L. N. H., van: Utrecht, 1e Daalsche Dijk 25bis A, naar: Den Haag, Galvanistraat 22. f 5.
J. Versluis, Onderwijzer 1e kl. m.v., van: Bodegraven, naar: Doorn, Nassaulaan. f 5.
Ir. H. Popping, Oud-Hoofdingenieur S.S. Utrecht, van: Choorstraat 10, naar: Nachtegaalstraat 73 B.
Mevr. A. P. M. Hupkes-van Hasselt, van: Utrecht, Schoolplein 4, naar: Den Haag, Laan van Meerdervoort 324. Pension Lanen. f 5.
Mevr. H. Z. A. van de Roemer, van: Amersfoort, Prinses Marielaan 30, naar: Den Haag, Floris Grijpstraat 11. f 5.
Mejuffr. H. C. H. Hoetink, Leerares, van: Weltevreden, naar: Deventer, p. a. Familie J. E. Hoetink, Schalkhaar.
Jhr. H. H. Sandberg van Boelens, van: „Waldfriede" Oosterbeek, terug naar: Huize „de Hoogenkamp", Amsterdamscheweg 212, Arnhem.
W. G. H. Teunissen, Onderwijzer 1ste kl., van: Arnhem, Kastanjelaan 20, naar: Weltevreden p. a. Departement van Onderwijs.
H. Kedde, Oud-Onderwijzer 1ste kl., Nijmegen, van: Joh. Vijghstr. 48, naar: Franschestraat 35.
Mevr. S. Krak, van: Nijmegen, Vermeerstraat 6, naar: Weltevreden, Kramat 11.
C. H. Eilers, Oud Luit.-Kolonel N.-I. L., van: Nijmegen, Mr. Franckenstr. 13, naar: Nice, p. a. Mejuffr. A. Schut, Pension Famille Chateau des Baumettes, Avenue des Baumettes 16.
Mejuffr. H. van de Braak, van: Apeldoorn, Paschlaan 2, naar: Meester Cornelis, Kerkstraat 49.
G. Pape, Kapitein Infanterie, van: 's-Hertogenbosch, Parklaan 5, naar: Bandoeng D. v. O.
W. van Rossem, van: Wassenaar, Persijnlaan 2, naar: Delft, Voorstraat 21.
G. J. Oudemans, Oud-Resident, van: Den Haag, Balistr. 88, naar: Eindhoven, Kwartelstraat 6.
M. A. van der Sprong, Oud-Inspecteur P. en T., van: Den Haag, Laan van Meerdervoort 426, naar: p. Mad. Gubbi, Villa Ranzoni, Via Circonvalesione Locarno.
J. P. E. van Ameijde, Oud Luit.-Kolonel N.-I. L., Den Haag, van: Bazarstr. 36, naar: Nieboerweg 205.
A. J. Haaxman, Oud-President Weeskamer, Den Haag, van: Sweelinckstr. 99a, naar: Eschdoornstraat 52.
A. J. W. Harloff, Oud-Lid van den Raad van Indië, Den Haag, van: Riouwstr. 29, naar: Floris Grijpstraat
A. M. Hens, Oud-Lid van den Raad van Indië, Den Haag, van: Koningin Mariestraat 11, naar: Pension Marguerite, Laan van Meerdervoort 281.
J. P. van der Kleyn, Oud O.-I. Ambtenaar, Den Haag, van: Valkenboschkade 291, naar: Beeklaan 398.
D. Lamers, Leeraar K. W. III. S., Den Haag, van: Snelliusstraat 48, naar: Adelheidstraat 246.
L. L. A. Maurenbrecher, Indoloog, Den Haag, van: Ant. Heinsiusstraat 15, naar: Zwanenlaan 23.
H. J. A. Raedt van Oldenbarnevelt, Oud-Resident van Amboina, Den Haag, van: Danckertsstraat 23, naar: Lubeckstraat 71.
F. Weyerman, Den Haag, van: Zeestraat 66 naar: Flatgebouw Zorgvliet, Alex. Gogelweg 1.
B. G. J. Wijnberg, oud-Lid Factorij N.H.M. Den Haag, van: Van Stolkweg 13 naar: Alex. Gogelweg 20.
Ir. E. F. Suringar, van: Curaçao terug naar: Den Haag, Stadhouderslaan 62. f 5.—.
M. van Hardeveld, Secretaris Immigratiecommissie, van: Poerwokerto naar: Scheveningen, Kanaalweg 65. f 5.—
F. B. Kroese, 1ste Luitenant Artillerie, van: Meester Cornelis naar: Den Haag, Ieplaan 159, p.a. G. Th. Kroese. f 5.— .
J. L. Neuteboom, Directeur Kweekschool, van: Blitar naar: Hilversum, Vermeerlaan 28.
P. W. J. Bischoff, oud-Ass.-Resident, Clarens, Canton Vaud, Suisse, van: Mont Gibert 6 naar: Rue du Lac 36, 3e étage (rechts).
R. Kuiken, Agent Ned.-Ind. Escompto Mij., van: Weltevreden, naar: Montreux, p.a. Institut Fisher, Veytaux.
G. F. P. Antes, Onderwijzer 1ste kl. van: Soerabaja naar: Malang.
Dr. J. Harkink, Officier van Gez. 1ste kl. van: Tjimahi naar: Bandjermasing.
Mr. A. Enda Boemi, thans: Landrechter te Buitenzorg.
Mr. Raden Soedirman, thans: Landrechter te Indramajoe.
G. W. de Graaff, Griffier 1ste klasse b. d. Landraad, thans te Bandoeng, Alexanderlaan 6.
C. Hemmes, thans: Lid van de Weeskamer te Semarang.
W. Neiden, Onderofficier N.-I. L., thans: bij de Gymnastiekschool te Bandoeng.
J. J. Tupamahu, Gep. Onderwijzer, van: Weltevreden, Pasar Baroe Oost, Gang Sentool 32, naar: Depok, Stationsweg 6.
C. Ch. Berkholst, Bouwkundige S.S., van: Den Haag, Ant. de Haanstr. 25 naar: Bandoeng, Goentoerlaan 6.
H. Hofman, Inspecteur P.T.T. Afdeelingschef, van: Soerabaja naar: Assen, Oranjestraat 5